

B&B
VIŠJA STROKOVNA ŠOLA

Diplomsko delo višješolskega strokovnega študija
Program: Logistično inženirstvo
Modul: Poslovna logistika

OSKRBNA VERIGA V KMETIJSKEM GOSPODARSTVU

Mentor: Bojan Radinja, univ. dipl. inž. tehnol. prom.
Lektorica: Zdenka Likar, učit. slov.

Kandidatka: Vida Močnik

Kranj, avgust 2012

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju g. Bojanu Radinji za nasvete, strokovno pomoč in usmerjanje pri nastajanju diplomske naloge.

Zahvala ge. Veroniki Štirn, ki je prevedla povzetek diplomske naloge.

Zahvaljujem se tudi lektorici ge. Zdenki Likar, ki je mojo diplomsko nalogo jezikovno in slovnično pregledala.

IZJAVA

»Študentka Vida Močnik izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom g. Bojana Radinje.«

»Skladno s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorski in sorodnih pravicah dovoljujem objavo tega diplomskega dela na spletni strani šole.«

Dne: 16. 8. 2012

Podpis: _____

POVZETEK

V diplomski nalogi je opisana oskrbna veriga v kmetijskem gospodarstvu. Problem je izpostavljen že v uvodnem poglavju in je naslednji: zaradi preveč tradicionalne miselnosti je zaostal razvoj na področju trženja, inovativnih pristopov in novih vlaganj v konkurenčnost kmetijstva. Velik problem so tudi kmetijske površine, kar je težko rešljivo zaradi majhnosti gospodarstev in razdrobljenosti kmetijskih površin, kar je slovenska posebnost.

Sledi opis manjšega kmetijskega gospodarstva in prikaz zakonodaje, zgodovine zadružništva in kmetijstva, program razvoja podeželja in pomen navzkrižne skladnosti, kjer so predstavljeni ukrepi za razvoj. Osrednje poglavje je prikaz oskrbne verige v kmetijstvu in vključuje nabavo, prodajo, rešitev za problem prodaje, transport, vključno s prevozom živih živali, predstavljen pa je tudi praktični primer. V opisano oskrbno verigo sodi tudi zunanja oskrba s strojnimi krožki in njihovo dejavnostjo.

V nadaljevanju je opisan problem transportnih poti, ki so osnovnega pomena za povezovanje in delovanje kmetijskega gospodarstva. Poudarek je na vzdrževanju poljskih poti in prikaz novosti zakona o vozilih in voznikih v kmetijstvu. Podani so tudi predlogi za ponovni hitrejši in konkurenčnejši zagon kmetijskega gospodarstva, ki bi nudilo nova delovna mesta.

KLJUČNE BESEDE

NAVZKRIŽNA SKLADNOST

STALEŽ ŽIVALI

DIVERZIFIKACIJA

PLAČILNA PREMIJA

ABSTRACT

The thesis describes the supply chain in the agricultural economy. The problem is exposed in the introductory chapter and is the following due to too much of traditional thinking the development of marketing, innovative approaches and new investments in the competitiveness of agriculture is lag behind. A big problem is also agricultural land, which is difficult to solve because of the small size of holdings and fragmentation of agricultural land, which is a Slovenian specialty.

Next are a description of a small farm and a presentation of the legislation, the history of agriculture and cooperatives, rural development program and the importance of cross-compliance which presents the development measures. The central section shows the supply chain in agriculture and includes purchasing, sales, solutions to the problem of sales, including transport with inclusive transportation of live animals and presents a practical example. The described supply chain also includes the external support of education in machinery and their activity.

In the following I described the problem of transport routes, which is essential for integration and operation of the agricultural economy. The emphasis is on the maintenance of field paths and the representation of the innovations in legislation on vehicles and drivers in agriculture. The proposals for a faster and more competitive start of the holding are presented and these may offer new jobs.

KEYWORDS

CROSS-COMPLIANCE

ANIMAL STOCKS

DIVERSIFICATION

PREMIUM PAYMENTS

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	PREDSTAVITEV PROBLEMA.....	1
1.2	CILJI NALOGE	2
1.3	PREDSTAVITEV OKOLJA	2
1.4	PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE	3
1.5	METODE DELA.....	4
2	OPIS KMETIJSKEGA GOSPODARSTVA	4
2.1	ZAKONODAJA	5
2.2	ZGODOVINA ZADRUŽNIŠTVA.....	11
2.2.1	ZADRUŽNIŠTVO NA SLOVENSLEM.....	12
2.3	ZGODOVINA KMETIJSTVA V OPREMI	13
2.4	RAZVOJ PODEŽELJA IN KMETIJSKIH GOSPODARSTEV DANES Z NAVZKRIŽNO SKLADNOSTJO	14
3	OSKRBA VERIGA V KMETIJSTVU	17
3.1	NABAVA.....	17
3.2	PRODAJA	22
3.3	TRANSPORT IN PREVOZ ŽIVIH ŽIVALI.....	26
3.4	PRIMER PREVOZA ŽIVIH ŽIVALI – KONJA	31
3.5	ZUNANJA OSKRBA V OSKRBNI VERIGI.....	34
4	INFRASTRUKTURA V KMETIJSTVU.....	36
4.1	RAZBREMENILNA LOGISTIKA.....	37
4.2	VZDRŽEVANJE POLJSKIH POTI	37
4.3	KMETIJSKA VOZILA NA JAVNI CESTI IN NOVOSTI ZAKONA O VOZILIH IN VOZNIKIH.....	40
5	PREDLOGI IN ZAKLJUČEK	43
6	LITERATURA IN VIRI.....	45
	KAZALO SLIK	46
	KRATICE IN AKRONIMI	46

1 UVOD

V diplomski nalogi je opisana problematika na področju oskrbne verige v kmetijstvu. Opisano je eno kmetijsko gospodarstvo, na katerem delam tudi sama. Če pogledamo v preteklost, bi lahko mislili, da to področje nima nič skupnega z logistiko in oskrbnimi verigami, vendar je resnica popolnoma drugačna. Vse kar delamo na našem manjšem kmetijskem gospodarstvu, spada na področje prehranskih oskrbnih verig.

V nalogi je izpostavljeno poznavanje tovara, natančneje prevoz živih živali. Sledi opis in problematika oskrbne verige na strani odkupa pridelkov, opis preprostega poslovanja domače kmečke prakse. Tudi v kmetijstvu ne gre brez infrastrukture, ki povezuje prehranjevalno verigo od zemlje do mize. Problem manjših gospodarstev je pomanjkanje delovne sile, kar rešujemo z zunanjo oskrbo, ki jo uporabimo za dela, pri katerih je nakup stroja predrag in nesmiseln. Problem v praksi je dejansko tak, kot je opisan, za obilo dela prejemamo majhna plačila, vlaganja v osnovna sredstva in nakup strojev so pa zelo draga.

Preprosto povedano, moramo biti kmetijci poznavalci na vseh področjih, ne glede ali gre za zdravje in dobro počutje živali, ravnanje z zemljo in okoljem, biti moramo izkušeni, če je le mogoče, tudi na področju strojništva - vsaj osnove. Dodana vrednost pa je odvisna od dobrega, kvalitetnega dela in trženja z lastnim znanjem. Vse to mora biti med seboj povezano in prilagojeno za uspešno prodajo naših proizvodov.

1.1 PREDSTAVITEV PROBLEMA

V diplomski nalogi je izpostavljeno in analizirano področje manjšega kmetijskega gospodarstva, snov zajema področja:

- nabave,
- prodaje v lastni režiji,
- zunanje oskrbe,
- transporta in ravnanja z živalmi s poznavanjem tovara v kmetijstvu,
- infrastrukture in njene uporabe za kmetijski namen,
- zadružništva in oskrbovalne verige.

Slovensko kmetijstvo ni v dobrem položaju, ker so površine za ta namen majhne in preveč razpršene. Ne moremo se primerjati z večjimi državami v tej panogi, ki imajo za nas nepredstavljivo velike obdelovalne površine. Problem je razdrobljenost kmetijskih površin, kar povzroča veliko porabo časa in s tem povezano tudi večje stroške.

Manjša kmetijska gospodarstva ne morejo poslovati uspešno oziroma konkurenčno, ker:

- so sestavljena iz več manjših površin;
- niso dovolj opremljena za proizvodnjo;
- združniški odkup je otežen zaradi majhnih količin pridelkov.

1.2 CILJI NALOGE

Proces dela na kmetijskem gospodarstvu je sestavljen iz pravočasnega planiranja setve, izbire in nakupa semen, fitofarmaceutskih sredstev, gnojil, pogonskih goriv. Vse naštetost skladiščimo v posebej zato ločenih prostorih, ki morajo biti zračni in suhi.

Njivske površine dognojimo in preorjemo že jeseni, spomladi obdelamo in zrahljamo površino, nato poteka setev, ki jo izvajamo za vsako kulturo ob določenem času. Za kvaliteten pridelek pravočasno odstranjujemo plevel, neželene škodljivce in ščitimo proti boleznim. Vsa ta dela opravimo s fitofarmaceutskimi sredstvi, vendar pred samo izvedbo del ocenimo prag škode. To pomeni, da ocenimo, na primer koliko škodljivcev je prisotnih na površini gojene kulture, če jih je malo in ne ogrožajo obstoja in zdravja rastlin ne izvajamo škropljenja. Pozno poleti in jeseni pobiramo pridelke, jih skladiščimo v kleti, silose, sušilnice in zabojnike. Ves čas skladiščenja preverjamo kakovost in odstranjujemo slabše pridelke do prodaje ali porabe krme živalim.

Dosedanja razmišljanja kažejo, da je potrebno opustiti staro ustaljeno prakso pridelave velikega števila različnih poljščin in se je bolje specializirati na nekaj za kolobarjenje primernih kulturnih rastlinskih vrst in tem posvetiti večjo skrb za kvalitetnejši pridelek, kar je lahko rešitev za prodajo v večjih količinah preko združnega sistema.

Rešitev za manjše kmetijsko gospodarstvo pa je lahko tudi butična pridelava ekoloških pridelkov za trženje na lastnem dvorišču v direktni prodaji, kar omogočajo sedanji predpisi, in si s tem lahko ustvarijo dobro ime ali pa blagovno znamko. Kupcem pa omogočijo domače, polnovredne in sveže pridelke, kar jim vzbudi nostalgijo in okus pristne hrane.

1.3 PREDSTAVITEV OKOLJA

Kmetijsko gospodarstvo, ki je predstavljeno v diplomskem delu, spada po velikosti med manjša za današnji čas. Obsega 4 hektare obdelovalne zemlje in 2,8 hektara gozda. Velikost gozda ne predstavlja vira zaslužka, omogoča pa pri sanitarnih in negovalnih sečnjah uporabo za lastni namen in občasno manjše količine lahko doma tudi prodajo. Obdelovalna zemlja se deli na travnike in njive. Za to velikost

proizvajajo in pridelujejo kar raznolike gojene rastline, ki so v glavnini namenjene prehrani živali. To so:

- kuzuza za siliranje in suho zrnje,
- trave za suho krmo,
- oves,
- ječmen.

Vse naštetu uporabljajo za prehrano kuncev, govedi in konjev. Redijo tudi po nekaj prašičev za katere pridelujejo:

- krmno peso,
- repo,
- korenje,
- krompir.

Za direktno prodajo pa pridelujejo še:

- čebulo,
- črno redkev,
- korenje,
- rdečo peso,
- sezonske solate.

Za svoje izdelke poskušajo pridobiti zaključen krog strank, kar se nekako razvija v butično prodajo. Omenjeno kmetijsko gospodarstvo spada v ravninski del, gozdovi pa v hriboviti; obdelovalne površine so precej razdrobljene, kar jemlje trud in čas. Delo poteka na poljih v glavnini strojno, je pa občasno potrebno tudi ročno delo. Doma je glavno vsakdanje delo krma živali in pa skladiščenje pridelkov. Vso opremo, stroje in zgradbe je potrebno redno vzdrževati.

Kmetijsko gospodarstvo ima nosilca gospodarstva, namestnika nosilca in družinske člane kmečkenga gospodinjstva, je popolnoma v privatni lasti. Glavni lastnik je nosilec gospodarstva in je tudi odgovorna oseba.

1.4 PREDPOSTAVKE IN OMEJITVE

Ob predpostavki, da v preteklosti niso sledili razvoju na področju kmetijstva in trženja, imajo danes problem s spremembo dela in preusmerjanjem v direktno trženje. Hkrati pa so trenutno potrebna velika vlaganja v gospodarske objekte, kar bo v bodoče omogočalo lažje delo in časovni prihranek.

V preteklosti je bilo strokovnega znanja premalo, zato tudi razvoja ni bilo. Bilo je pa tudi premalo vključevanja v odkup preko zadruga. Zato se v praksi izvaja direktna prodaja vseh pridelkov, kajti za zadružni sistem manjše kmetije niso tako zanimive, ker nimajo možnosti na majhnih površinah pridelati dovolj velikih količin določenega

pridelka naenkrat. Omejili se bomo na opis in analizo manjšega kmetijskega gospodarstva, kajti tu imamo izkušnje vsakdanjega dela.

1.5 METODE DELA

Pri pisanju diplomskega naloge bomo uporabili predvsem:

- metodo deskripcije na podlagi prakse,
- komparativno metodo,
- metodo analize in sinteze.

2 OPIS KMETIJSKEGA GOSPODARSTVA

Kmetijsko gospodarstvo, opisano v diplomskem delu, spada med manjša za današnji čas, večina te velikosti gospodarstev je zapuščena ali pa dana v najem. Na našem se še trudimo obdržati dejavnost in ga celo razviti v uspešnejše, ki bi nudilo preživetje in delovno mesto, kar je v trenutni krizni situaciji na področju delovnih mest aktualna tematika. Naše kmetijsko gospodarstvo z obdelovalnimi površinami leži v ravninskem delu, gozdovi pa v hribovitem. Velikost gospodarstva obsega 2, 8 hektara gozdnih površin in 4 hektare površin za pridelavo krme za živali in pridelavo pridelkov za prodajo končnim potrošnikom.

Redimo:

- govedo,
- konje,
- prašiče,
- kunce.

Živali trenutno ponudimo v odkup mesarjem, pridelke končnim porabnikom, viške krme pa večjim kmetijskim gospodarstvom. V bodoče predvidevamo povečati vzrejo živali in viške krme porabiti sami.

Definicija in pojem kmetijskega in gozdarskega obrata obsega vse dejavnosti, ki po standardni klasifikaciji dejavnosti spadajo v kmetijstvo, razen storitev za rastlinsko pridelavo in živinorejo, gozdarstvo, razen storitev za gozdarstvo. Kmetijski oziroma gozdarski obrat je gospodarska celota, ki jo sestavljajo gospodarski objekti z opremo, v katerih se opravlja dejavnost, skupaj s stanovanjskim objektom in pripadajočimi kmetijskimi zemljišči ali gozdovi, ne glede na organizacijsko obliko.

Posamezno kmetijsko ali gozdarsko gospodarstvo lahko sestavlja več kmetijskih in gozdarskih obratov, če so povezani z enotnim vodenjem. Med kmetijske oziroma gozdarske obrate se štejejo tudi gospodarski obrati, to so gospodarske celote objektov z opremo, ki so potrebni za opravljanje določene kmetijske dejavnosti, ki

predelujejo pretežno lastni pridelek ali proizvode glavnega kmetijskega ali gozdarskega obrata. Gospodarski obrati, ki vzdržujejo opremo pretežno za potrebe glavnega kmetijskega obrata, so pomožni obrati in objekti.

Naše kmetijsko gospodarstvo je ravno tako kot vsa večja registrirano na Ministrstvu za kmetijstvo in okolje, smo obvezni člani Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije, v nadaljevanju KGZS. Glede na velikost katastrskega dohodka, ki ima v sestavi območne kmetijsko gozdarske zavode, preko katerih poteka svetovalna služba, in ostale dejavnosti izvajanja kmetijske politike, spadamo v prvo skupino, ki zajema fizične osebe, to pa so:

- lastniki,
- zakupniki,
- uživalci,
- imetniki pravice uporabe kmetijskih zemljišč in gozdov na območju Republike Slovenije,
- katerih katastrski dohodek znaša najmanj 167,00 €.

Zbornica zastopa interese članov v zakonodajnih postopkih. Svoje člane informira o aktualnih dogodkih v kmetijstvu in gozdarstvu, v okviru članstva prejemamo brezplačni mesečni bilten Zelena dežela. KGZS svojim članom zagotavlja brezplačno tehnično, pravno in ekonomsko svetovanje v kmetijstvu in gozdarstvu in skrbi za izobraževanje svojih članov. Letno organizira več predavanj, tečajev, seminarjev in delavnic.

2.1 ZAKONODAJA

Področje kmetijstva urejajo pravni akti (zakoni, direktive, pravilniki in uredbe), objavljeni na spletni strani Ministrstva za kmetijstvo in okolje in Uradnem listu Republike Slovenije, vse naštetu pa mora biti v skladu s priporočili EU. Pravni akti urejajo:

- področje kmetovanja,
- varstvo okolja,
- spoštovanje zdravja in dobrega počutja živali,
- varstvo pri delu,
- področje varne in kakovostne hrane in krme.

Veljavni predpisi, ki so v pristojnosti Ministrstva za kmetijstvo in okolje, so razdeljeni po naslednjih področjih:

- Identifikacija in registracija živali,
- Gozdarstvo,
- Kmetijstvo,
- Lovstvo,

- Narava,
- Okolje,
- Ribišтво,
- Varna in kakovostna hrana in krma.

Zakonodaja glede na delovna področja v kmetijstvu je sledeča:

- čebelarstvo,
- ekološko kmetijstvo,
- goveje in telečje meso,
- hmelj,
- integrirana pridelava,
- jajca in perutnina,
- komasacije in melioracije,
- kmetijski trgi - ukrepi drugih tržnih ureditev,
- kmetijski trgi - ukrep neposrednih plačil,
- mehanizmi skupne kmetijske politike in ureditve, ki izvajajo več tržnih ureditev skupaj,
- mleko in mlečni proizvodi,
- naravne nesreče,
- oljčno olje,
- proizvodi, za katere velja tržna ureditev,
- prašičje meso,
- razvoj podeželja - izravnalna plačila za območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost,
- razvoj podeželja - strukturni ukrepi,
- Register kmetijskih gospodarstev (RKG) in evidenca dejanske rabe kmetijskih in gozdnih zemljišč,
- sadje in zelenjava,
- semena,
- šolstvo, nevladne organizacije in knjigovodstvo na kmetijah
- vino,
- zootehnika,
- žita (vir: www.mko.gov.si/zakonodaja_in_dokumenti).

Agencija Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja v nadaljevanju ARSKTRP je akreditirana za izvajanje najzahtevnejših postopkov pri dodeljevanju finančnih sredstev na področju kmetijstva, živilsko-predelovalne industrije in razvoja podeželja. Izvaja ukrepe neposrednih plačil, ukrepe razvoja podeželja in ukrepe kmetijskih trgov. Temeljito preverja administrativno in vsebinsko ustreznost prispelih vlog in zahtevkov. Pri obravnavi vlog izvaja kontrolo na osnovi katere obračuna plačila in določa zneske za izplačilo v skladu z nacionalno in evropsko zakonodajo. Skrbi za pravilno izplačevanje odobrenih sredstev končnim prejemnikom ter o tem

poroča vladnim in evropskim institucijam. ARSKTRP je v upravnih postopkih prvostopenjski organ pri uveljavljanju podpor ali drugih pravic iz naslova ukrepov (skupne) kmetijske politike.

ARSKTRP je bila ustanovljena po evropskemu zgledu z namenom izvajanja programov reforme kmetijske politike in izplačevanja sredstev v okviru predpristopnega programa SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural) . Agencija od 1. 5. 2004 izvaja okoli 100 ukrepov Skupne kmetijske politike, za kar je bilo potrebno pridobiti akreditacijo za izplačevanje sredstev iz sklada EKUJS (Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad). Agencija je akreditacijo pridobila 19. 10. 2004, kar pomeni zaključek procesa priprave in pregleda izpolnjevanja pogojev. Z vstopom Slovenije v EU je samostojno izvajanje kmetijske politike nadomestila (Skupna kmetijska politika) Evropske unije. Sredstva, namenjena izvajanju ukrepov skupne kmetijske politike, se izplačujejo iz evropskih finančnih skladov in iz nacionalnih sredstev (<http://www.arsktrp.gov.si>).

Trenutno je najbolj aktualna subvencijska kampanja in vlaganje zbirnih vlog, to je nekakšen plan dela za celo leto v smislu rastne sezone, kjer moramo vlagatelji napovedati stalež živali na gospodarstvu in kaj bomo na določenih GERK-ih sejali za namen pridelave. GERK je grafična enota rabe kmetijskih zemljišč ali po domače njive in travniki, vsi GERK-i so vpisani v Registru kmetijskih gospodarstev pri Ministrstvu za kmetijstvo in okolje. Napovedi v zbirnih vlogah obdelajo na agenciji ARSKTRP, preverijo napovedane podatke, če so v skladu z vsemi registri in približno okoli novega leta začnejo izdajati odločbe o plačilnih pravicah na hektar kmetijske površine, vse to v skladu z ukrepi kmetijske politike.

V te ukrepe spadajo tudi:

- posebne premije za bika in vole;
- dodatna plačila za ekstenzivno rejo ženskih goved;
- dodatek na ohranjanje živinoreje;
- plačila kmetijsko okoljske politike.

Nekaj osnovnih dejavnosti Agencije, vsaj tistih ki jih sami najbolj poznamo, je opisanih, dodajamo pa še prikaz organiziranosti Agencije in vsa njena področja delovanja.

Temeljna področja delovanja ARSKTRP so:

- izvajanje ukrepov kmetijske strukturne politike in politike razvoja podeželja;
- vzpostavitev in izvajanje integriranega administrativnega in kontrolnega sistema v kmetijstvu (IAKS);
- izvajanje ukrepov kmetijske tržne cenovne politike, zbiranje podatkov in vzpostavitev ter izvajanje tržno informacijskega sistema (TIS);
- izvajanje notranje kontrole in notranje revizije.

(<http://www.arsktrp.gov.si>).

Za lažjo predstavo pravnega varstva, ki ščiti živali, navajamo določbe, ki jih zajema Zakon o zaščiti živali, objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije z dne, 18. 5. 2007. Omenjeni zakon določa odgovornost ljudi za zaščito živali, to je zaščito njihovega življenja, zdravja in dobrega počutja; določa pravila za dobro ravnanje z živalmi; določa, kaj se šteje za mučenje živali in katera ravnanja oziroma posegi na živalih so prepovedani; določa pogoje, ki jih je treba za zaščito živali zagotoviti pri reji živali, prevozu, izvajanju določenih posegov in poskusov na živalih, zakolu in usmrtni živali; ureja postopek, pravice in obveznosti v primerih, ko gre za zapuščene živali; določa pogoje za društva, ki na področju zaščite živali delujejo v javnem interesu; določa nagrade in priznanja na področju zaščite živali; ureja nadzorstvo nad izvajanjem tega zakona ter kazenske sankcije za kršitelje določb tega zakona. Ta zakon velja za vse živali, ki imajo razvita čutila za sprejem zunanjih dražljajev in razvit živčni sistem, da boleče zunanje vplive čutijo.

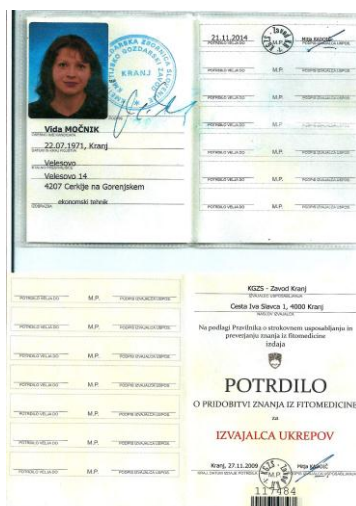
Ta zakon se dosledno izvaja pri vretenčarjih, pri drugih živalih pa glede na stopnjo njihove občutljivosti v skladu z ustaljenimi izkušnjami ter znanstvenimi spoznanji. Zaščita živali po tem zakonu je dolžnost vseh pravnih in fizičnih oseb, ki so v kakršnemkoli odnosu do živali, zlasti pa skrbnikov živali; lokalnih skupnosti in države; veterinarskih, živinorejskih, znanstveno-raziskovalnih in pedagoških zavodov; lovskih, kinoloških in drugih organizacij, ki združujejo rejce živali; društev proti mučenju živali in drugih društev, ki so se ustanovila za uveljavljanje in izvajanje deklaracije o pravicah in zaščiti živali. Nihče ne sme brez utemeljenega razloga povzročiti živali trpljenja, bolezní ali smrti (Vir. Uradni list RS – Zakon o zaščiti živali Ur. l. RS, št. 43/2007).

Navajamo pa samo obvezne člene Zakona o zaščiti živali med prevozom:

- prevoz živali, ki niso sposobne za prevoz (živali v predpisanem obdobju pred ali po porodu, bolne ali poškodovane živali ter novorojene živali, pri katerih popkovina ni povsem zaceljena); ta določba ne velja za bolne ali poškodovane živali in za živali, ki se prevažajo z namenom zdravljenja, če je prevoz odobril pristojni veterinarski delavec, ali zaradi znanstvenih raziskav, če je prevoz odobril pristojni veterinarski delavec ali strokovnjak za zaščito živali iz prvega odstavka 23. člena tega zakona;
- prevoz živali v nepokritih cestnih prevoznih sredstvih, v nepokritem delu plovila ali zrakoplova, če živali niso zavarovane pred vremenskimi nevšečnostmi in razlikami v klimatskih pogojih;
- prevoz živali poleti oziroma v toplih mesecih, v zaprtih prevoznih sredstvih, zabojnikih, kletkah ipd., če v času prevoza ni zagotovljeno ustrezno prezračevanje;
- prevoz živali, ki so občutljive na temperaturne spremembe, če med prevozom ni zagotovljena ustrezna temperatura;

- prevoz, ki povzroča živali nepotrebno trpljenje zaradi nezadostne površine, višine, nezadostnega napajanja ali krmljenja živali;
- če je namestitev živali v prevoznem sredstvu taka, da so možne poškodbe ali izpadanje živali iz prevoznega sredstva;
- prevoz vodnih živali, če ni zagotovljena zadostna količina vode z ustrezno temperaturo in kisikom;
- prevoz panjev s čebeljimi družinami, če ni zagotovljeno ustrezno zračenje;
- če se skupno z živalmi prevaža blago, ki je škodljivo za zdravje živali;
- pošiljanje živali po poštнем povzetju; ta določba ne velja za čebele.
- Če je ravnanje iz prvega odstavka tega člena storjena naklepno in nastanejo posledice iz 4. člena tega zakona, se šteje, da gre za mučenje živali (Vir. Ur. l. RS, št. 43/2007 – Zakon o zaščiti živali).

Pri varstvu okolja v kmetijstvu moramo delovati v skladu vestnega gospodarja, kar zajema področje fitofarmaceutskih sredstev in njihove uporabe za kar moramo biti usposobljeni, opraviti tečaj in izpit za uporabnike teh sredstev za varstvo rastlin in ga vsakih pet let obnavljati. To dovoljenje prikazuje spodnja slika.

Slika 1: Prikaz dovoljenja za uporabnike
(Vir. Lastni)

Fitofarmaceutska in nitratna sredstva imajo lahko katastrofalne posledice (ob neprimerni uporabi) na okolje, varno hrano, živa bitja v vodi in žuželke. Zelo odmeven je bil lanski pomor čebel v Pomurju zaradi zaščitnih sredstev na semenski koruzi, kar je žalostno za naravo in vsa živa bitja. Pri uporabi teh zelo strupenih

sredstev moramo ravnati v skladu z navodili proizvajalcev, preprečiti moramo spiranje v podtalne vode in vodotoke, kjer spoštujemo varovalni pas oddaljenosti od teh. Upošteevamo čas uporabe glede varovanja pred pomorom čebel, kar pomeni škropljenje zgodaj zjutraj ali pa po sončnem zahodu.

Za vso uporabo in nakupe fitofarmaceutskih sredstev in umetnih gnojil vodimo evidence, kar omogoča kasnejši pregled pravilne uporabe v skladu z nitrarno direktivo in pomaga razrešiti problem pri inšpekcijskem pregledu. Napotki za pravilno gnojenje so predstavljeni v priročniku, ki nam ga omogoča Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja. Priporočila in nasveti so opisani glede na trenutno vremensko situacijo v tedniku Kmečki glas.

Gnojenje s hlevskim gnojem je predpisano glede na porabo gojene rastlinske vrste, zalogo hranil v tleh in količino dušika v vrsti gnoja. Če je teh hranil premalo, se, ozirajoč na rezultat analize tal, lahko odločimo za dodajanje umetnega gnojila ali pa apnenje tal, da izboljšamo strukturo in založenost tal z hranili. Publikacije in smernice se spreminjajo v skladu z raziskovalnimi dosežki, pa tudi v zvezi z nihanjem cen hrane in nesorazmerjem le-teh, presežki pridelane hrane in zahtevami potrošnikov. Z uporabo zaščitnih sredstev, mineralnih gnojil in uporabo organskega gnoja moramo zagotavljati biotsko raznovrstnost, kar pomeni raznovrstnost med živimi bitji, povezanimi s pridelavo poljščin, rejo živali in povezanost med ekosistemi in vrstami. Novih pridelovalnih površin je zaradi graditve infrastrukture, klimatskih sprememb in pozidave vedno manj, obsojeni smo tudi na manj hrane. Problem je tudi neenakomerna porazdeljenost proizvodnje hrane, ki še dodatno obremenjuje okolje s transportom.

Pravilniki s področja varne in kakovostne hrane in krme so razdeljeni v naslednje skupine:

- aditivi,
- arome,
- encimi,
- gensko spremenjeni organizmi, rastline, živila in krma,
- higiena krme,
- higiena živil,
- laboratoriji za potrebe uradnega nadzora nad živali in krmo,
- mikrobiološka merila,
- mleko in mlečni izdelki,
- nadzor,
- naravna mineralna, izvirska in namizna voda,
- nova živila,
- obogatitev živil,
- obsevana živila,
- onesnaževala v živilih,

- označevanje,
- prehranske in zdravstvene trditve,
- radioaktivno onesnaževanje živil,
- zaščita kmetijskih pridelkov oziroma živil.

(Vir: www.mko.gov.si/zakonodaja_in_dokumenti)

Zgoraj navedena področja varujejo potrošnika, živali in tudi pridelovalce hrane, kajti če se držimo vseh priporočil in jih spoštujemo, ne bi smelo priti do težav. Se pa pojavijo osebe, ki mislijo drugače in skušajo dati sporne proizvode na trg in s tem povzročijo zmedo in nezaupanje, kar je medijsko večkrat obravnavana tematika in hkrati povzročena škoda. Tako stanje in ljudi nadzorujejo inšpekcijski organi vsak v svoji pristojnosti ministrstva, veterinarske uprave in policije.

Varstvo pri delu je v kmetijski dejavnosti poglavitni dejavnik za uspešno, varno in zadovoljivo opravljeno delo, zato morajo po Zakonu o varnosti in zdravju pri delu (Ur. list RS, št. 56/99 in 43/11) biti vsi, ki jim delo na kmetiji pomeni edino dejavnost, kar pomeni, da so obvezno ali prostovoljno pokojninsko in invalidsko zavarovani kot kmetje, usposobljeni za varno delo. Usposabljanje je sestavljeno iz osnovnega tečaja in ponavljajočih se preizkusov usposobljenosti, ki jih je potrebno izvesti vsaki dve leti. Prijave za začetno in obnovitveno usposabljanje sprejemajo na območnih enotah kmetijsko svetovalne službe, ki je v sestavi Kmetijsko gospodarske zbornice Slovenije s sedežem v Ljubljani. Varstvo pri delu v kmetijstvu obsega še druge tečaje in usposabljanja:

- Varno delo z motorno žago,
- Varno delo s traktorjem in traktorskimi priključki,
- Tečaj za uporabnike fitofarmacevtskih sredstev.

Vse naštetu redno uporabljamo, v pomladanskem času pa se udeležujemo še posvetov in predavanj glede novosti v predpisih, semenih, obdelavi tal, živinoreji in varstvu okolja.

2.2 ZGODOVINA ZADRUŽNIŠTVA

V Združenih državah Amerike prvi uradni sodelujoči poslovnik domneva, da je bila vzpostavljena leta 1752. Te zadruge – zavarovalnice, imenovane Philadelphia Contributionship za zavarovanje hiš pred ognjem, je organiziral Benjamin Franklin in drugi in so še vedno v uporabi. Zadruge kot sodobna struktura podjetja izvirajo iz 19. stoletja v Veliki Britaniji. Industrijska revolucija je imela velik vpliv na način poslovanja zadrug.

V odgovor na takratne gospodarske pogoje se je združni sistem rodil z industrializacijo, nekateri podjetniki so začeli oblike sodelovanja podjetja z zadrugo,

da zadovoljijo svoje potrebe. Med njimi je bila skupina 28 delavcev, ki so bili nezadovoljni s trgovci v svoji skupnosti. Oblikovali so potrošniške zadruge, znano kot Rochdale Society of Equitable pionirji leta 1844. Začeli so z odprtjem zadruške trgovine, ki je prodajala predmete, kot sta moka in sladkor, članom. Družba je hitro zrastle in vključila druga podjetja. Med pomembnimi pravili, ki so veljala, so: demokratični nadzor članov, plačilo obresti, omejena na kapital in neto dobiček razdeli članom v skladu s stopnjo pokroviteljstva. Na podlagi svoje uspešnosti iz Rochdale je kmalu postala model za druge (<http://zadruzna-zveza.si>).

2.2.1 ZADRUŽNIŠTVO NA SLOVENSKEM

V drugi polovici 19. stoletja so dozorele gospodarske in družbene razmere za razvoj kmečkega zadrušništva na Slovenskem. Najprej so bile ustanovljene zadruške hranilnice, kasneje kmetijske in gozdarske zadruge. Leta 1872 je bila ustanovljena prva kreditna zadruga v Ljutomeru, ki ji je sledilo množično ustanavljanje kreditnih zadrug in razvoj zadrušništva v Sloveniji.

V prvi razvojni dobi je imelo slovensko zadrušništvo predvsem narodno obrambno vlogo. Posojilnice so zlasti v mestih in trgih ustanavljali narodno zavedni izobraženci, trgovci in večji kmetje. Največje zasluge pri njihovem organiziranju sta imela brata dr. Jože in inž. Mihael Vošnjak. Na pobudo slednjega je bila 1883 ustanovljena prva zadružna zveza – Zveza slovenskih posojilnic v Celju.

Pod pritiskom hude kmetijske krize, ki je povzročila propad številnih kmetij in sprožila množično izseljevanje, so na podeželju začele nastajati številne kreditne in druge kmečke zadruge, ustanovljene po Raiffeisnovih načelih, z nizkimi deleži, neomejenim jamstvom in ožjim poslovnim območjem. Kreditno zadrušništvo je znižalo obrestne mere, zagotovilo kmetom dostop do kreditov. Veliko organizacijsko vlogo pri ustanavljanju teh zadrug je opravil dr. Janez Evangelist Krek. Na prelomu 19. in 20. stoletja je nastalo več poslovnih in revizijskih zadružnih zvez, saj je zakon iz leta 1903 predpisal obvezno revizijo zadrug na dve leti. Po prvi svetovni vojni je kreditno zadrušništvo prizadela neugodna menjava denarja in povojna inflacija, mlekarske, gozdarske in druge zadruge so izgubile precejšen del trga za svoje proizvode. Zaradi pomanjkanja se je začelo razvijati potrošniško zadrušništvo. Najbolj dejavno med zadrugami je bilo Konzumno društvo za Slovenijo, katerega ravnatelj je bil dr. Anton Kristan.

Druga svetovna vojna je začasno ustavila dejavnost zadružnih organizacij. Zadrušništvo je konec petdesetih let doseglo gospodarski vzpon in pridobilo veliko politično in materialno moč, ki je ovirala skladnost družbenega razvoja na škodo delavskega razreda. Zato so bili sprejeti novi predpisi o kmetijskih zadrugah, ki so le-te vse bolj izenačevali s podjetji, spodbujali k ustanavljanju velikih družbenih posestev in kmetijskih kombinatov. Zadružne zveze so bile razpuščene, kmetijske

zadruga so morale opustiti gozdarsko dejavnost in začeli so se procesi spajanja zadrug s podjetji.

Število zadrug se je bistveno zmanjšalo. Na srečo to obdobje ni trajalo dolgo, saj je prodrlo spoznanje, da zaradi specifičnih razmer v Sloveniji brez kmeta ne bo pridelave hrane. Leta 1970 je združenstvu ponovno priznано pomembno mesto v razvoju zasebnega kmetijstva. Leta 1969 je bil sprejet Zakon o hranilno kreditnih službah, leta 1972 pa Zakon o združevanju kmetov. Dovoljena je bila ustanovitev najprej Zveze hranilno-kreditnih služb Slovenije (1971) in leta 1972 Zadružne zveze Slovenije. Prvi predsednik Zadružne zveze Slovenije je postal Andrej Petelin, za njim Nande Vode, Leo Frelih in od leta 1996 Zadružno zvezo Slovenije vodi Peter Vrisk. Vse do ustanovitve Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije je bila Zadružna zveza Slovenije ključni zastopnik slovenskega kmetijstva in zadrug. Prizadevala si je in uspela je urediti socialno in pokojninsko zavarovanje kmetov, predvsem sooblikovala takratno slovensko kmetijsko politiko. Nenaklonjena jim je bila hitra liberalizacija kmetijskega trga. Kmetijsko svetovalna služba je prešla pod državno upravo. Prav tako so zadruga vlagale postopke za vračilo podržavljenega premoženja (<http://zadruzna-zveza.si>).

2.3 ZGODOVINA KMETIJSTVA V OPREMI

Človek je bil najprej poljedelec in lovec, šele nato živinorejec. O prvem razmahu poljedelstva govorimo šele pred 6000 leti pred našim štetjem, ko so v Mezopotamiji nastala prva večja kmetijska področja, namenjena pridelavi hrane. Šele 2500 let pred našim štetjem se je poljedelstvo razmahnilo po Evropi in tudi na Kitajskem in v Indiji. Amerika do prihoda kolonizatorjev ni poznala masovnega izkoriščanja zemlje, kmetijstvo pa se je v obeh Amerikah začelo razvijati šele pred 150 leti. Številke so pomembne zato, ker postaja zemlja vse bolj utrujena in izčrpana (<http://zadruzna-zveza.si>).

Tudi v Sloveniji ni bilo dosti drugače. Če se ozremo v zgodovino, so naši predniki bili najprej poljedelci, celotna populacija se je ukvarjala s pridelavo hrane, kar je predstavljalo osnovo za preživetje, kasneje so si pomagali z živalmi. Vozili, orali in obdelovali so zemljo najprej s kravami in voli, šele kasneje so premožnejši kmetje imeli konje za pomoč. Za delo s konji se je razvila obrt izdelave orodja za obdelavo njiv, najprej lesenega, kasneje so kovači bistvene dele teh orodij okovali, modernejša orodja je bilo pa že v celoti kovinsko. Mlajša zgodovina pozna veliko orodja in pripomočkov za delo z živalmi, bogata dediščina se pa najde še marsikje na podstrešjih, in sicer:

- plugi,
- okopalniki
- kosilnice,
- zgrabljalniki,

- razne vrste vozovi,
- sani.

Seveda so obdelavi zemlje z orodji za živali sledile spremembe s traktorsko mehanizacijo, ki je najprej spominjala še na orodje, narejeno za živali, ampak razvoj se je v prejšnjem stoletju po drugi svetovni vojni hitreje odvijal do današnje znanstvene, informacijske in robotske dobe. Poslopja za shranjevanje pridelkov so bila lesena ali kamnita, kar je danes že malo kje videti, zato starejša arhitektura pridobiva na vrednosti. To so stari skednji, kozolci, kašče, hlevi, vse je bilo brez električne napeljave in vode, strehe so bile krite s slamo, kasneje s skodlami, kar lahko vidimo še samo kot muzejske eksponate.

2.4 RAZVOJ PODEŽELJA IN KMETIJSKIH GOSPODARSTEV DANES Z NAVZKRIŽNO SKLADNOSTJO

Navzkrižna skladnost je skupek zahtev na področju kmetijstva in na območju celotne Evropske skupnosti, ki v prakso prinaša usklajevanje in spoštovanje uredbe o navzkrižni skladnosti. Namen navzkrižne skladnosti je upoštevanje in ohranjanje čistega okolja, varovanja zdravja ljudi, živali in rastlin.

Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja investira v podeželje in spodbuja inovacije, podjetništvo v kmetijstvu, dopolnilne dejavnosti na kmetijah, obnovo in razvoj za večjo konkurenčnost in nova delovna mesta, povezana z ukrepi skupne kmetijske politike v obdobju 2007–2013. Ministrstvo za kmetijstvo in okolje skrbi pod budnim očesom Evropskega kmetijskega sklada tudi za izvajanje zahtev navzkrižne skladnosti, te so razporejene v standarde:

- standard za ohranjanje živalskih vrst,
- standard za podzemne vode,
- standard za odpadno blato,
- standard za nitrate,
- standard za ohranjanje habitatov,
- standard za identifikacijo in registracijo prašičev,
- standard za identifikacijo in registracijo govedi,
- standard za identifikacijo in registracijo drobnice,
- standard za fitofarmacevtska sredstva,
- standard za zdravstveno varstvo ljudi in živali,
- standard za varno hrano in krmo,
- standard za preprečevanje širjenja bolezni,
- standard za prijavo bolezni slinavke in parkljevke,
- standard za prijavo bolezni svinjske kuge,
- standard za prijavo bolezni modrikastega jezika,
- standard dobro počutje telet,

- standard dobro počutje prašičev,
- standard dobro počutje rejnih živali,
- standard za dobre kmetijske in okoljske pogoje,
- dodatne zahteve navzkrižne skladnosti za kmete v programu KOP-standard (Vir: Priročnik za izvajanje navzkrižne skladnosti za kmetijska gospodarstva).

Vsi ti standardi so vezani na vsako kmetijsko gospodarstvo glede na proizvodnjo, zahtevajo spoštovanje pravil, določenih v teh predpisih, sicer ob nespoštovanju sledi kazenska sankcija glede na obseg kršitve in s tem zmanjšanje plačil, pridobljenih z zbirno vlogo, ki je proizvodno vezana na celo leto pridelave in na dejansko enoto rabe površine za kmetijski namen. Sankcijske točke se seštevajo znotraj posameznega standarda in so:

- manjša ali enaka 49 točk, sankcija je 1 %;
- od 50 do 99 točk, sankcija je 3 %;
- enaka ali večja kot 100 točk, sankcija je 5 %.

Vse sankcije v odstotkih se navezujejo na zmanjšanje neposrednih plačil za standard, kjer je najvišji odstotek znižanja točk. Te točke, če izpostavimo standard za identifikacijo in registracijo govedi (zahteva navzkrižne skladnosti, št. 30), pridobimo, kadar na gospodarstvu nimamo označenih govedi ali so pomanjkljivo označene. Stopnja kršitve je naslednja:

- od vključno 80, a manj kot 100 % označenih živali = 10 točk;
- od vključno 50, a manj kot 80 % označenih živali = 20 točk;
- manj kot 50 % označenih živali = 50 točk.

Te točke ugotovi kontrolor pri pregledu gospodarstva in jih sporoči na Agencijo, katera pisno obvesti nosilca gospodarstva, ko ta preseže najvišji odstotek znižanja. Imetnik živali mora obvestilo Agencije vzeti resno in odpraviti pomanjkljivosti. Enaka kršitev se ne sme ponoviti vsaj 2 leti, odstotek znižanja plačil je vsaj 20 %, lahko pa tudi 100 %. Izjemoma lahko Agencija izključi imetnika iz shem pomoči. Označevanje je namenjeno sledljivosti v prehranski verigi in sledenju vseh premikov živali za namen:

- prodaje,
- nakupa,
- zakola,
- odhoda na sejme in razstave,
- pogina.

Točke se pridobi tudi pri pomanjkljivo označenih živalih, kajti vsaka ima v vsakem ušesu po en par števil, če se izgubi ena, jo je potrebno nadomestiti z duplikatom. Navzkrižna skladnost predstavlja pravila s področij varovanja okolja, varovanja zdravja ljudi, živali in rastlin, ugodnega počutja živali, dobrih kmetijskih in okoljskih pogojev. Cilji navzkrižne skladnosti so:

- razvoj trajnostnega kmetijstva;
- večja združljivost skupne kmetijske politike (povzeto po Priročniku za izvajanje navzkrižne skladnosti za kmetijska gospodarstva, 2012, str. 6, 7.)

V Sloveniji je bila navzkrižna skladnost uvedena leta 2005, v pravni red pa prenesena leta 2007. Javna služba kmetijskega svetovanja je takrat stopila v pomoč kmetom pri izpolnjevanju zahtev, v primeru neizpolnjevanja zahtev navzkrižne skladnosti se kmetijskim gospodarstvom zniža ali pa izključi plačila iz ukrepov kmetijske politike. Vlada RS je leta 2011 sprejela strožji sistem sankcioniranja, prenovljene so posamezne zahteve, ki niso bile v skladu z zakonodajo, kar je posledica spremembe nacionalne zakonodaje. Z navskrižno skladnostjo smo dobro seznanjeni in na to temo smo obiskali kar nekaj posvetov in predavanj, marsikdo se je že srečal s kontrolnim pregledom Agencije za kmetijske trge in razvoj podeželja, ki nadzoruje izvajanje zahtev navzkrižne skladnosti. (Povzeto po priročniku za izvajanje navzkrižne skladnosti za kmetijska gospodarstva, 2012, str. 7.)

Sankcija v primeru ugotovljene kršitve, ki jih izvajajo pristojne inšpekcijske službe Agencije in Vurs-a, so do odprave kršitev pod budnim očesom le-teh, če pa se še ponavljajo, nas lahko izključijo iz ukrepov kmetijsko, okoljskih in proizvodno vezanih plačil. Ponavljajoče se kršitve štejejo za namerne kršitve in Agencija pisno obvesti nosilca gospodarstva, da bo nadaljnji dve leti v primeru iste kršitve odmerjen odstotek znižanja plačil za najmanj 20 %, lahko pa izjemoma tudi za 100 % in obstaja možnost izključitve iz shem pomoči.

Za lažjo predstavo navajamo še evidence, ki jih moramo voditi za spoštovanje ukrepov navzkrižne skladnosti:

- evidenca uporabe živinskih in mineralnih gnojil za tekoče leto,
- evidenca o uporabi FFS,
- register govedi na kmetiji,
- register drobnice na kmetiji,
- register prašičev na kmetiji,
- potni listi za vse živali,
- dnevnik veterinarskih posegov,
- evidence o zdravljenju živali,
- evidenca nabavljene ali prodane krme in izvor,
- dokazilo o prejeti ali oddani količini živinskih gnojil,
- evidence o delovnih opravilih za kmetije v KOP-ukrepih,
- evidenca kupcev kmetijskih proizvodov.

Predstavljamo pa še enega od ukrepov, ki so povzročili največ sprememb v praksi, to je standard dobro počutje živali. Točke variirajo od 5 do 100 in se po posameznem standardu seštevajo, in če se jih nabere do 99, se upravičena plačila v

tekočem letu zmanjšajo za 1 odstotek. Če pa je kazenskih točk 100 ali več, je znižanje plačil za 3 % zaradi dejstva, da so v novi ureditvi standardi združeni v štiri osnovna področja:

PODROČJE A – varovanje okolja,

PODROČJE B – varovanje zdravja ljudi in živali,

PODROČJE C – dobro počutje živali,

PODROČJE D – dobri kmetijski in okoljski pogoji.

V primeru kršitev več standardov se znotraj posameznega področja za znižanje izplačil uporabi seštevek točk samo v enem standardu, in sicer tistem, ki ima najvišji odstotek znižanja. Odstotki znižanj izplačil se med področji seštevajo, vendar v enem letu ne smejo preseči 5 % znižanja za vsa plačila. Tudi če je seštevek odstotkov večji, je znižanje plačil v tekočem letu 5-odstotno. Če se v naslednjem letu ista kršitev ponovi, se odstotek znižanja pomnoži s faktorjem 3; kljub temu skupni odstotek znižanja plačil v tekočem letu ne sme preseči 15 odstotkov.

3 OSKRBNA VERIGA V KMETIJSTVU

Iz vsakdanje prakse nam je najbližje opisati in predstaviti oskrbovalno verigo na področju kmetijstva, to področje je še zelo v povojih z vidika oskrbovalne verige, predvsem slabo deluje na strani od kmetijskega gospodarstva do kupcev, kar je problem zastarele miselnosti generacije pred nami. Problem, ki ga opisujemo in poizkušamo razrešiti, ni na strani kmetov, ampak je problem celotne verige, ki jo povzroča razdrobljenost parcel in primerjalno z drugimi kmetijskimi velesilami majhna kmetijska gospodarstva. Sama kmetijska stroka pravi, da bomo morali poskrbeti za samooskrbo s hrano, ampak na nivoju velikih trgovcev pa uvažajo vedno več velikih količin prehranskih izdelkov, kar je problem celotnega kmetijstva v Sloveniji in vsej prehranjevalni verigi.

Našo oskrbno verigo sestavljajo:

- nabava semen, gnojil, sredstev za varstvo rastlin, goriv;
- transport in skladiščenje v prostorih na gospodarstvu;
- proizvodnja obsega živinorejo in poljedelstvo;
- končno skladiščenje pridelkov za prehrano živali in prodajo;
- skladiščenje in ravnanje z odpadno embalažo;
- prodaja.

3.1 NABAVA

Naš namen je prikazati oskrbovalno verigo s strani dobaviteljev, to so v našem primeru:

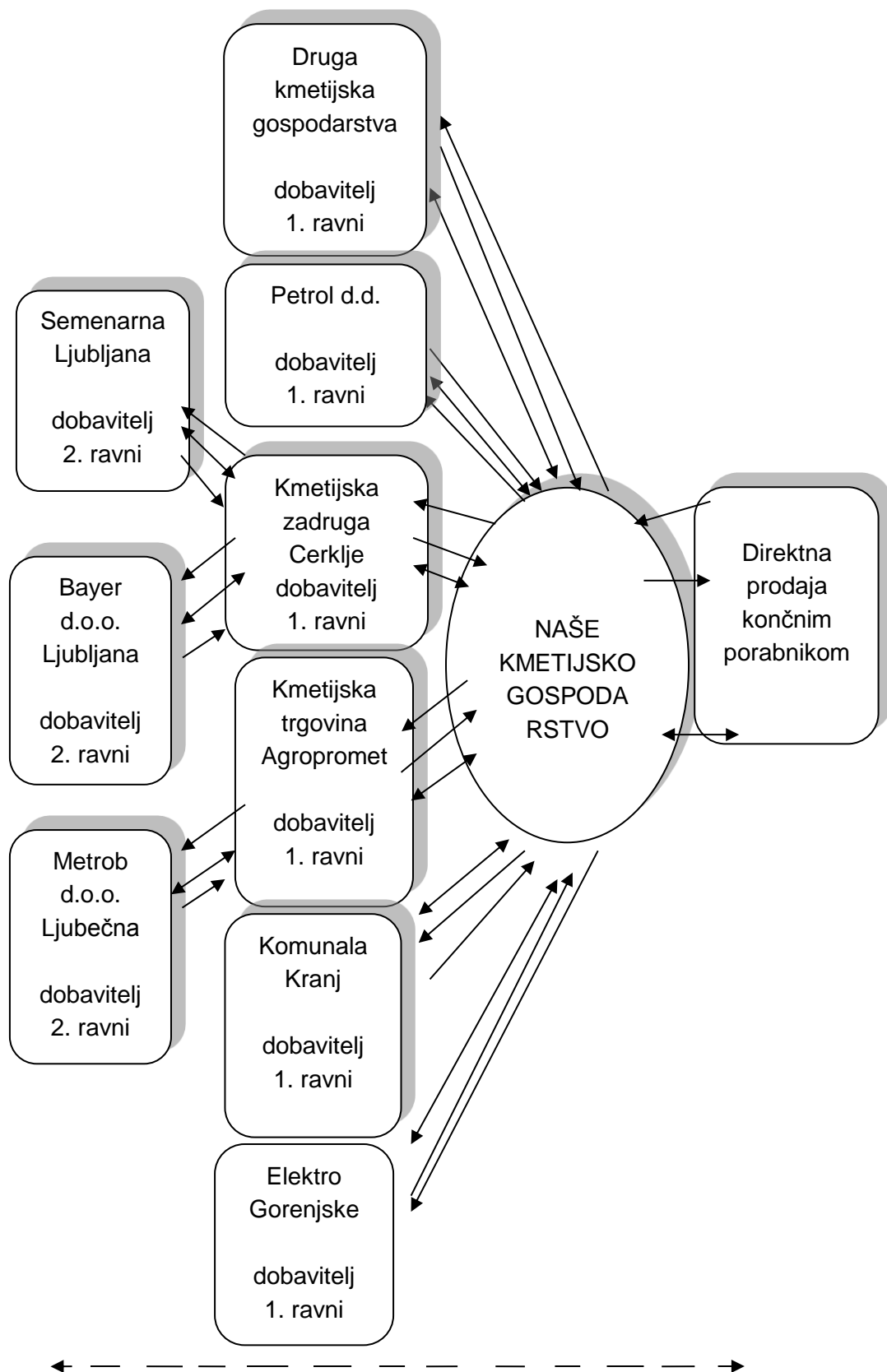
- kmetijske zadruge,
- druga kmetijska gospodarstva,

- Slovenska naftna družba Petrol,
- Komunala Kranj – voda,
- Elektro Gorenjska – električna energija,
- zasebne trgovine z repromateriali.

Na strani kupcev so to lahko zadruga, mesarji ali v našem primeru direktna prodaja končnim potrošnikom. Tema je opisana glede na trenutno stanje in vsebuje možno rešitev za boljše poslovanje manjših kmetijskih gospodarstev. Oskrbna veriga ima širok izbor repromaterialov in pomožnih materialov za nemoteno delo na kmetiji, mi se bomo pa omejili samo na najbolj pomembne, to so semena in fitofarmaceutska sredstva. Končni člen oskrbne verige je razbremenilna logistika, ki vsebuje:

- vračanje embalaže – palete, jumbo vreče, platenke FFS-sredstev;
- odvoz plastičnih folij in vreč – v zbirni center komunalnih odpadkov;
- razvoz organskih gnojil – opravimo sami in gnojimo svoje obdelovalne površine.

Slika 2: Prikaz oskrbovalne verige
(Vir: Lastni)

Legenda:

→	Materialni tok
↔	Informacijski tok
←	Tok denarja
← - - - - →	Tok informacij in znanja

Zgornja slika prikazuje oskrbovalno verigo za kmetijske pridelke, ki jih prodamo na domačem dvorišču stalnim kupcem. Naše gospodarstvo ima več dobaviteljev prve ravni, to so Kmetijska zadruga Cerklje in trgovina Agropromet. Obe trgovini sta tudi pooblašteni za prodajo semen in fitofarmaceutskih sredstev, čeprav imata tudi vse ostale repromateriale, s katerimi nas oskrbujeta. Energijo nam dobavlja Elektro Gorenjska, vodo Komunala Kranj. Odvisni smo od pogonskih goriv, ki jih nabavimo pri Petrolu. Nakupe manjših živali pa opravimo na drugih kmetijskih gospodarstvih.

V kmetijstvu smo vezani na letne čase in rastno sezono, zato vsa potrebna sredstva naročamo že nekaj mesecev pred setvijo, kar je tudi zagotovilo za pravočasno dobavo in nemoteno setev, pa tudi naročamo samo tolikšne količine, kot jih tekoče leto porabimo, kajti semena izgubijo na kalivosti, sredstva za varstvo rastlin pa imajo tudi omejen rok uporabe. Naročila semen in zaščitnih sredstev zadruga posredujejo dobaviteljem druge ravni in tako steče pravočasna dobava in morebitne akcijske ponudbe. Za manjše količine je za nas najceneje, če naročeno blago sami pripeljemo na gospodarstvo, za večje količine pa imajo zadruga tudi tovorni prevoz, ki je priročen in cenejši od katerega koli tretjega prevoznika. Do sedaj opisana oskrbna veriga ob našem pravočasnem naročanju in planiranju deluje dobro. Sledi pa stran oskrbovalne verige, ki v našem primeru, če se ne potrudimo in ne prodamo pridelkov s svojim znanjem, je ves trud zaman.

Kot je že v uvodu navedeno, naša oskrbna veriga deluje na področju kmetijstva, to področje je bilo v preteklosti preprostejše in bolj uspešno, dokler smo bili še v bivši skupni državi. V današnji sodobni in moderni dobi sta pa globalizacija in razvoj transportnih poti povzročila uvoze prehranskih proizvodov in s tem zasičenje trga s hrano. To problematiko velike ponudbe skupaj z ministrstvom in kmetijsko svetovalno službo poizkušamo reševati z direktno prodajo kupcem.

Program razvoja podeželja je pod okriljem ARSKTRP, ki izvaja projekte in razpise za dvig razvoja, konkurenčnosti in ustvarjanja novih delovnih mest na območju EU. Podeželska območja so del okolja in identitete Evropske unije. Območja, ki so po standardni definiciji podeželska, pokrivajo več kot 91 % ozemlja EU in na njih živi več kot 56 % prebivalstva EU. Čudovite in zanimive pokrajine – od gora do step, od širnih gozdov do valujočih polj – dajejo EU njeno značilno podobo.

Mnoga podeželska območja se srečujejo s pomembnimi izzivi. Nekatera kmetijska in gozdarska podjetja še vedno niso dovolj konkurenčna. Na splošno je povprečni

dohodek na glavo prebivalca nižji na podeželju kot v mestih, manj je znanja in veščin, tudi storitveni sektor je manj razvit. Skrb za podeželsko okolje pogosto zahteva finančna sredstva. Vendar lahko evropsko podeželje ponudi marsikaj. Zdi se nam samoumeven kraj lepote, počitka in razvedrila - če zanj skrbimo. Njegovi gozdovi so naša pljuča in naše orožje v boju proti podnebnim spremembam. Mnoge privlači misel, da bi živeli oziroma delali na podeželju, če bi seveda imeli ustrezne storitve in infrastrukturo.

Projekt programa razvoja podeželja (2007–2013) ima več tematskih osi in ukrepov, tu poteka tudi pretok informacij in znanja. Zaradi zastoja v razvoju pospešeno potekajo razpisi za več namenskih razvojnih ukrepov za boljšo konkurenčnost kmetijske panoge. Za naše gospodarstvo je bistvena prva tematska os, ki podpira naslednje ukrepe:

- dvig usposobljenosti in krepitev človeškega potenciala v kmetijstvu in gozdarstvu;
- prestrukturiranje fizičnega kapitala v kmetijstvu in gozdarstvu ter spodbujanje inovativnosti;
- izboljšanje kakovosti kmetijske proizvodnje in proizvodov.

Tematske osi bodo prispevale k dvigu konkurenčnosti in dodani vrednosti na vseh treh tematskih oseh, to je kmetijstva, živinoreje in gozdarstva. Poleg tega bodo neposredno in medsebojno ugodno vplivale tudi na izboljšanje kakovosti okolja ter življenja. Prva os ima za nas naslednje ukrepe, ki jim moramo slediti za razvoj napredka, pravočasno kandidirati na razpise in urediti zahtevane pogoje za:

- 111 – usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu;
- 112 – pomoč mladim prevzemnikom kmetij;
- 121 – posodabljanje kmetijskih gospodarstev;
- 122 – povečanje gospodarske vrednosti gozdov;
- 123 – dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom;
- 132 – sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane;
- 133 – podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje za proizvode, ki so vključeni v sheme kakovosti hrane.

Vsi ti ukrepi in razpisi so povezani s financami, zato se je smiselno prepustiti vodenju agencije, priporočilom in nasvetom, kar vodi v napredek in konkurenčnost. Udeležujemo se tudi druge osi, ki je poimenovana izboljšanje okolja in podeželja, ima pa dve prednostni nalogi:

- ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost;
- spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks.

Ti prednostni nalogi pomenita ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost in bosta podpirali ohranjanje kmetovanja na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (OMD) in spodbujali okolju prijazne kmetijske prakse tudi na območjih NATURA 2000 in območjih, ki so za ohranjanje bio diverzitete posebnega pomena. Prav tako bosta neposredno pripomogli k izboljšanju stanja okolja in voda, podpirali trajnostno izrabo kmetijskih zemljišč in sonaravne oblike kmetovanja, kar bo dobra dediščina za naslednje generacije.

Prednostni nalogi 3. osi:

- diverzifikacija podeželskega gospodarstva;
- izboljšanje kakovosti življenja na podeželju.

Prispevali bosta k izboljšanju zaposlitvenih možnosti in gospodarskega razvoja podeželja, h kakovosti življenja na podeželju ter ohranjanju naravne in kulturne dediščine. Z nadgradnjo, dopolnjevanjem in plemenitenjem učinkov 1. in 2. osi bo podprt skladen in trajnostni razvoj podeželskih območij.

Ukrepi 3. osi:

- 311 – diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti;
- 312 – podpora ustanavljanju in razvoju mikro podjetij;
- 321 – osnovne storitve za gospodarstvo in podeželsko prebivalstvo;
- 322– obnova in razvoj vasi;
- 323– ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja.

Trenutno stanje jemlje veliko časa prilagajanju predpisom, zato je delovni dan prekratek za osnovno dejavnost, kar bo pa v prihodnosti obrodilo sadove. Za vsako kandidaturo na razpisu je potrebna pravočasna prijava, urejanje dokumentacije in dokazil, potrebna finančna sredstva in nenazadnje tudi čakanje na izid razpisa.

3.2 PRODAJA

V medijih se pojavljajo najrazličnejše razprave in članki na problematiko trženja. Na popolno vzpostavitev oskrbne verige ima vpliv samo Ministrstvo za kmetijstvo in okolje. Na drugi strani našega kmetijskega gospodarstva oskrbna veriga še ne deluje, kot bi si želeli. Nekako se na Ministrstvu trudijo oživiti boljšo povezavo pod nekaj projekti, kot so:

- razvoj podeželja,
- slovenski zajtrk šolskih otrok,
- od vil do vilic,
- šolsko sadje z lokalnega območja,
- kupujte zelenjavo, ki za sabo nima veliko kilometrov.

Poglavitni dejavniki – manj onesnaževanja okolja s transportom, več lokalno gledano odprtih delovnih mest – bi lahko zaživel na tak način, tudi logistika bi imela na tej strani oskrbovalne verige dovolj dela.

Rešitev problema prodaje pridelkov na našem kmetijskem gospodarstvu smo našli v direktni prodaji potrošnikom in s tem navezali pristne odnose z njimi. Izraža se v zadovoljstvu obeh strani, tako nas kot tudi kupcev in poceni reklama je najboljša, če gre od ust do ust.

Primerne poljščine:

- krompir,
- korenje,
- repa,
- rdeča pesa.

Poljščine očistimo in spakiramo v primerno embalažo in sproti prodamo, hkrati so pa to poljščine, ki jih lahko dalj časa skladiščimo v kleti in ne izgubijo na prehranski vrednosti.

Žita peljemo v mlin in jih prodamo končnemu porabniku kot:

- kosmiče,
- zdrob,
- ješprenj,
- kašo,
- razne vrste moke.

Prodaja preko združnega sistema bi povezala kmetijska gospodarstva in končne uporabnike na način napovedi kmetov, koliko določenega pridelka bi lahko prodali za končno porabo. To bi pomenilo za kmetije manj skladiščnih prostorov, manjšo porabo časa in večjo verjetnost v napredek in varnost poslovanja. Zadruga bi delovala povezovalno (logistično) med kmetijskimi gospodarstvi na eni strani in živilsko predelovalno industrijo, pa tudi med končnimi porabniki na drugi strani. Končni porabniki so lahko:

- menze,
- bolnišnice,
- šole,
- podjetja,
- posamezniki za domačo uporabo.

Organizirana bi pa bila lahko zadruga za sprotno oskrbo trgovin v maloprodaji, kar bi lahko pomenilo dobro, svežo in kakovostno samooskrbo potrošnikov z živili na lokalni ravni, to pomeni, da bi bila zadruga lahko člen v prehranski verigi. V tem

segmentu vidimo priložnost za ponovni zagon kmetijskih gospodarstev z nizkimi stroški transporta, kar je tudi okoljevarstveno bolj sprejemljivo, pa hrana je za potrošnika veliko boljše s čim manj prevoza.

Na kmetijskih gospodarstvih se je že v preteklosti trgovalo na domačem dvorišču, pa tudi danes ni veliko drugače, samo obseg trgovanja se je spremenil in v pomoč nam je informacijska tehnologija. Ponudba in povpraševanje se izvajata že med samimi gospodarstvi, pa tudi vsako kmetijsko gospodarstvo ima svoj zaključen krog kupcev za svoje pridelke. Na našem gospodarstvu, ki spada za današnje razmere med manjša, vse kar priredimo in pridelamo, se trudimo poleg vseh obveznosti prodati po bolj ugodnih cenah za nas, oziramo pa se na objavljene cene pridelkov v tedniku Kmečki glas. Tako trženje prinese približno 15 % več zasluga, poteka po tako imenovani direktni prodaji, vsak kupec nas osebno pozna in tako gre informacija o dobrem domačem proizvodu tudi do neznanih ljudi, ki iščejo nekaj pristnega.

Na našem gospodarstvu prodamo vse neposredno končnim kupcem, kot npr.:

- Krompir – če bi ga prodali zadrugi v letošnji pomladi, bi zanj dobili plačilo samo 0,06 € za kilogram, ker pa imamo stalne odjemalce, ga pa lahko prodamo po 0,40 € za kilogram.
- Žita – ob času lanske žetve je bila cena za odkup, npr. ječmena, samo 0,11 € za kilogram, trenutno pa njegova cena znaša 0,32 €.
- Moka – zaradi slabe cene pšenice, ta je ob lanski žetvi znašala 0,15 € za kilogram, smo se odločili dodati še en strošek, to je strošek storitve mletja pšenice, ki znaša 25 % cene pšenice, ampak ob ostali ponudbi prodamo moko po ceni 1 € za kilogram, pa še mlevski ostanek, kot so otrobi, porabimo za krmo živalim – cena velja za pšenično moko.
- Ostale vrste moke imajo višjo ceno, npr. ajdova približno 4 € za kilogram, koruzna 3,20 € za kilogram ...
- Les – na žagi, kjer odkupujejo lesno hlodovino, lahko prodamo svoj les v hlodih, vendar je cena pod našimi pričakovanji, zato vso hlodovino iglavcev razžagamo v gradbeni les in na tak način lahko iztržimo okrog 180 € za m³, hlodovino listavcev pa prodamo po 50–55 € za m³. Storitve poseka nam ni potrebno plačati, ker to naredimo sami, kajti za varno delo z motorno žago in dela v gozdu smo opravili usposabljanje in izpit.

Vse naštetu je možno skladiščiti dalj časa in prodajati skozi vse leto ali pa počakati na boljše cene, ki so po navadi najvišje v času mrtve sezone. Sezonsko pa izvajamo prodajo občutljive zelenjave, za to vrsto blaga je bistvena hitrost prodaje.

Za meso natančno planiramo zakol, ki mora biti v skladu z zakonom in higienskimi normami. Pri planiranju upoštevamo zahteve kupcev in določimo datum prevzema, da si ne ustvarjamo nepotrebnih stroškov hranjenja in hlajenja mesa.

- Meso – primer: 6. junija 2012 je bila objavljena cena v časopisu Kmečki glas, kjer redno tedensko objavljajo veljavne cene za odkup govejega mesa, odvisno od plačilno-kvalitetnega razreda živali – za krave od 1,70 do 2,90 € za kilogram; doma pa se s prodajo da doseči povprečno ceno 5,20 € za kilogram. Meso mlade govede pa dosega ceno od 5,5–7 € za kilogram, odvisno od izbranega kosa. Kunčje meso dosega ceno okrog 8 € za kilogram.

Za vse naštetu pa moramo imeti na svojem gospodarstvu registriran obrat za proizvodnjo živil živalskega izvora, ki mora biti opremljen po ustreznih normativih. To je minimalni standard za javno in uradno prodajo na kmečkem gospodarstvu, ki zahteva, da so živali zaklane uradno v registrirani klavnici. Domači predelovalni obrat mora biti registriran pri Veterinarski upravi, imeti mora hladilne naprave, delovni pult mora biti po možnosti iz nerjavečega jekla. V prostoru mora biti voda in odtok v kanalizacijski sistem, tla morajo biti pralna – ploščice, stene so lahko iz pralne mase ali pa obložene s ploščicami, na oknih morajo biti mreže za preprečevanje vstopa mrčesa. Kdor dela v tem obratu, mora nositi primerno delovno obleko, voditi je pa tudi treba evidence čiščenja in temperature hlajenja. Tak rezultat na področju cen je možno dosegati samo z dobro kvaliteto, poštenjem in to z nekajletnim početjem preraste v dobro ime, ki se na dolgi rok obrestuje. Ugotavljamo in vedno bolj smo prepričani, da se spleča potruditi tudi z manjšim količinskim obsegom in svojim trudom za večjo ceno.

- Sezonska zelenjava – za cene zelenjave, ki jo prodamo doma, se orientiramo na tedensko objavljene cene v časopisu Kmečki glas.

Trenutno še nimamo certifikatov o ekološki pridelavi, ampak ko bomo imeli zgrajeno novo gospodarsko poslopje, to je trenutno v fazi pridobivanja dovoljenj in projekta za gradbeno dovoljenje, bo to naš naslednji cilj. Poleg nameravane gradnje gospodarskega objekta načrtujemo za javno prodajo urediti prostor po normativih za prodajo večjih količin svežih mesnih proizvodov. Imeli bomo lažje pogoje dela in s tem povezano manjšo potrošnjo dragocenega časa. Projekt za gradbeno dovoljenje imamo zasnovan tako, da bo možno prestrukturiranje na več dejavnosti z majhnimi spremembami in majhnimi denarnimi vlaganji.

3.3 TRANSPORT IN PREVOZ ŽIVIH ŽIVALI

Problem, katerega obravnavamo, spada v glavnem na področje kmetijstva in s tem povezano tudi s prehransko predelovalno industrijo, ki sodi v prehranjevalno in oskrbno verigo, delno se pa uporablja tudi za namene, kot so:

- razstave,
- sejmi,
- tekmovanja,
- prevozi živali na zdravljenje,
- prevozi živali za namen osemenitve – razplod,
- prevoz živali v klavnico,
- prevoz živali v tržni namen – nakup in prodaja.

Pri prevozu živih živali upoštevamo zakonodajo, zdravje in dobro počutje živali, nad katerim bdi veterinarska uprava, varnost ljudi, ki delajo na tem področju ali pa so soudeleženi v prometu, kjer se odvija posamezni prevoz, spremni dokumenti in nenazadnje tudi tehnična opremljenost vozil. Tema je opisana glede na specifičnost takega tovora, kajti to je živ tovor in temu primerno zelo nepredvidljiv, zato ima tudi specifične lastnosti, značilnosti in svoje posebnosti. Omejili smo se na prevoz domačih živali v cestnem prometu, kot so:

- prašiči,
- govedo,
- kunci,
- konji.

Ravno s temi vrstami živali imamo največ izkušenj in posledično največ motivacije. Navajamo nekaj zgodovinskih dejstev in opis iz lastne prakse na analizi primera. Izločen je prevoz živih živali v pomorskem, letalskem in železniškem prometu, ravno tako tudi masovni prevozi. To je področje večjih podjetij, zadrug ali pa na državnem nivoju. Temo opisujemo glede na specifičnost takega tovora, kajti to je živ tovor in temu primerno zelo nepredvidljiv, zato ima tudi specifične lastnosti, značilnosti in svoje posebnosti.

Pojem prevoz živih živali celostno pomeni, za določen namen pripraviti dokumente in tehnična sredstva pa tudi predmet prevoza tovor – žival ali skupino živali za prevoz. Osnovni pojem pomeni prepeljati živali s točke A na namembno točko B. Tovor – živali, ki jih prevažamo, imajo posebnosti, torej značilnosti, ki jih moramo upoštevati, da prevoz izvedemo v skladu z zakonodajo in dobrim počutjem živali, ki jih prevažamo. Posebnost tega tovora je, da je tovor živ in lahko zelo nepredvidljiv, lahko se upre, ustraši, lahko reagira zaradi stresa napadalno, spremembe zaznava s čutili, zato morajo ljudje, ki opravljajo to delo in te vrste prevoza, biti strokovno zelo dobro usposobljeni, še pomembnejše pa je poznavanje obnašanja živali in s tem

povezano že vnaprejšnje zaznavanje morebitnih težav in nevarnosti. Sama vožnja naj bi potekala čim bolj umirjeno, brez sunkovitih zavojev in zaviranj, da živali lažje lovijo ravnotežje in posledično doživljajo manjši stres.

Bistven sestavni del prevoza živih živali pa je tehnična opremljenost, ki sestavlja vozilo, tovorni prostor je sestavljen glede na potrebe, ali prevažamo eno žival ali pa več, lahko je opremljen z vlečno napravo. Dodatna oprema za živali, kot so vse vrste oglavnikov, pomožne vrvi, baterijski priganjalci živali in ščitniki za noge živali - predvsem za konje, je pomembna pri manevrih nalaganja in obratno. Osnova za vse dejavnosti, ki zadevajo ravnanje z živalmi pri nalaganju, med prevozom in raztovarjanjem, je čim bolj se držati predpisov, določb in uredb, ki so vključene v Zakon o zaščiti živali. Zraven sodi tudi moralno načelo, skratka delati moramo tako, da živali čim manj občutijo stres in neugodnosti, ki jih zaznavajo s svojimi čutili in da se počutijo varne.

Za manjše uporabnike, kot so kmetije in v konjereji za ljubiteljsko dejavnost, je najbolj uporabna prikolica kot priklopnik k osebnemu avtomobilu. Med seboj se razlikujejo po velikosti: za eno veliko žival - enojna ali dvojna za dve veliki živali (mišljeno za konje ali govedo), razlika je v širini prikolice in pa v nosilnosti.

Najpogosteje so prikolice postavljene na dvoosno podvozje, so bolj stabilne, pa tudi večjo nosilnost imajo. Glede varnosti prevoza in čim manjše obremenitve vlečnega vozila mora biti priklopnik opremljen z naletno zavoro na vlečnem drogu, to je mehanizem, ki na strmih cestah in ob sunkovitem zaviranju samodejno zavira prikolico, da teža živali in prikolice ne porine vlečnega vozila nekontrolirano. Na vlečni drog mora biti pritrjena varnostna zanka, ki jo pri priklopu na vlečno vozilo zatakne na vlečno napravo vozila, zaradi varnosti če bi se prikolica iz kakršnega koli razloga odpela, da jo varnostna zanka zadrži do varne ustavitve vozila. Na vlečnem drogu pa z vijaki je pritrjeno tudi podporno kolo, ki ga med samim prevozom dvignemo, uporabimo pa ga takrat, ko prikolico odpenjamo ali zapenjamo, pa takrat ko je prikolica parkirana, da jo obdrži v vodoravnem položaju, služi za lažjo manipulacijo, če moramo prikolico s svojimi močmi prepeljati na mesto parkiranja ali pa do vlečnega vozila, kadar jo priklaplamo nanj.

Kot vsi priklopniki morajo biti tudi prikolice za prevoz živih živali opremljene z brežhibno svetlobno signalizacijo, na zadnji strani prikolice pa mora biti pritrjena opozorilna tabla, ki označuje, da se v prikolici prevažajo žive živali, kar označuje specifičnost tovora. Sam tovorni prostor mora biti opremljen fiksno jekleno konstrukcijo, ki varuje živali in je istočasno tudi nosilna za vmesne materiale, predelne drogove in zunanje stene tovornega prostora vključno s streho tovornega prostora, ki je lahko v trdi izdelavi ali pa ponjava. Vse prikolice morajo imeti spredaj v tovornem prostoru prečni drog, da se žival, ki jo prevažamo, s pleči nasloni nanj pri zaviranju ali pri vožnji po klancu navzdol; če bi tega droga ne bilo, bi se žival

zaletela z glavo v sprednjo steno prikolice in poškodovala sebe in prikolico, istočasno pa ta drog preprečuje pobeg živali skozi sprednja vrata prikolice.

Vse prikolice ki so namenjene za prevoz dveh živali, morajo imeti še zadnji prečni drog, ki je istočasno varovalo živali zadaj, pa tudi nosilec za vzdolžni drog, ki razmejuje tovorni prostor po dolžini na polovico in služi kot pregrada med živalmi. Vsi drogovci služijo kot opora živalim za lažje lovljenje ravnotežja med vožnjo, pa tudi večji stabilnosti prikolice na cesti, čeprav so med vožnjo živali v prikolici privezane, kar pa ne velja za mladiče kadar jih prevažamo skupaj z njihovimi odraslimi starši. Manipulacije pri nalaganju in raztovarjanju živali potekajo preko zadnjih dviznih vrat, ki so istočasno nakladalna ploščad in so z notranje strani opremljene s prečnimi profili, ki preprečujejo zdrs in padec živali.

Vsi ki opravljajo tovrstne prevoze, morajo prikolico registrirati pri Veterinarski upravi, za to registracijo pa morajo priložiti naslednje dokumente:

- prometno dovoljenje za prikolico,
- prometno dovoljenje za vozilo, s katerim vlečejo prikolico,
- vozniško dovoljenje,
- registrsko številko vozila in prikolice.

Na podlagi vseh dokazil Veterinarska uprava izda potrdilo o ustreznosti prikolice za prevoz živih živali v prometu. Veterinarska uprava pa je ustanova, ki izvaja izobraževanje prevoznikov živali in po izobraževanju izda potrdila v obliki izkaznice, kajti brez tega potrdila se v cestnem prometu sploh ne smemo pojaviti. Dodajamo nekaj slik, ki prikazujejo prikolico za individualni prevoz živih živali, pa tudi prikaz označevanja takega tovora.

Slika 3: Prikaz obvestilne table na priklopniku
(Vir: reklameenya.com)

Slika 4: Prikaz priklopnika z zadnje strani
(Vir: bolha.com/oglas)

Slika 5: Pogled na sprednjo stran priklopnika (modernejša izvedba)
(Vir: bolha.com/oglas)

Večja podjetja ki opravljajo prevoz živali kot storitev, to so kmetijske zadruga, klavnice in privatna storitvena podjetja, imajo za ta namen posebej opremljena vozila za prevoz večjega števila živali. Ta specialno opremljena vozila so za govedo in konje enaka, za svinje so samo drugače razporejeni predelni drogovi - glede na velikost živali ali pa kakšno število živali prevažamo v enem boksu. Tovorni prostor mora biti dovolj zračen in svetel, vendar ne sme biti v njem prepaha, če so stranice in streha tovornega prostora iz materialov, ki ne prepuščajo zraka, mora biti ta opremljen z ventilacijo ali klimatsko napravo.

Tovornjaki, ki so namenjeni prevozu perutnine, imajo tovorni prostor v več nadstropjih in prilagojeno glede na velikost živali, podobno velja za prevoz kuncev. Označevanje, dokumentacija in pravni vidik pa je enak, kot pri individualnih prevozih.

Male hišne ljubljence, ki jih lahko prevažamo v osebni avtomobilu, pa moramo za čas prevoza dati v kletko, ki je za vsako vrsto živali zasnovana glede na njene potrebe in velikost. To je potrebno zaradi varnosti v cestnem prometu, kajti žival nas med vožnjo ne sme motiti in ovirati, pa tudi zaradi varnosti živali same.

Vse živali ne glede, ali so to hišni ljubljenci ali pa domače živali namenjene za rejo in razplod, morajo po zakonu biti označene in vpisane v register zaradi sledljivosti gibanja živali in kasneje pri živalih, namenjenih za prehrano ljudi za namen prehranske varnosti živil in sledljivosti mesnih izdelkov, preprečevanja kraje in zlorab, kot je npr. črni zakol in podobno. Vsaka vrsta živali ima svoj register:

- GOVEDO – centralni register goveda,
- PRAŠIČI – centralni register prašičev,
- KONJI – register kopitarjev,
- OVCE, KOZE – register drobnice.

Te registre na kmetijskih gospodarstvih vodimo sproti in točno, kot tudi vse premike – selitve rejnih živali, ne glede ali gre za:

- prodajo ali nakup,
- pogin,
- rojstvo,
- oddajo v klavnico,
- premik na pašnik in obratno,
- odhod na sejme,
- prireditve,
- razstave,
- tekmovanja ...

Sporočanje mora biti vedno ažurno, kajti ob nespoštovanju sledi sankcija s strani Agencije Republike Slovenije za kmetijske trge in razvoj podeželja (ARSKTRP), ki deluje v okviru Ministrstva za kmetijstvo in okolje (MKO). Sankcija je vezana na ukrepe skupne kmetijske politike EU in s tem je povezano zmanjšano plačilo, ki se uveljavlja na podlagi letne zbirne vloge.

Za namen prevoza in sledljivosti ima vsaka žival svoj **potni list**, to je dokument, kjer je navedeno:

- datum rojstva,
- spol,
- podatki o starših živali z identifikacijskimi številkami,
- oznaka države z identifikacijsko številko živali, na katero se nanaša potni list,
- podatki o lastniku.

To je dokument (osebna izkaznica), ki spremlja žival od rojstva do smrti, z njim dokazujemo poreklo, in tudi lastništvo živali je obvezen dokument. Prej omenjeni potni list je sestavljen iz osnovnega dokumenta, kjer so vsi osnovni podatki, in iz kupončkov, kjer je prvi namenjen prijavi – vpisu živali pri pristojnem območnem veterinarju, ki te podatke posreduje v centralni register, in drugi ki je namenjen odjavi – odpisu. Za živali, ki so namenjene v klavnico, moramo priložiti potnemu listu

še izjavo o prehranski varnosti, kjer lastnik živali izpolni vse podatke o morebitnih zdravljenjih in karenčnih dobah, to izjavo (obrazec) je mogoče pridobiti na spletni strani (www.vurs.gov.si.)

Če peljemo žival na razstavo, sejem ali katero drugo prireditev, pa moramo pred odhodom poklicati pristojnega veterinarja, da vzame vzorec krvi in jo pregleda – testira na morebitne nalezljive bolezni. Če je žival zdrava, izda zdravstveno potrdilo – spričevalo, da se lahko udeležimo v prometu in na prireditvi.

Imetnik rejnih živali, namenjenih zakolu v tretjih državah, si mora pri pristojnih organih tretje države pridobiti informacijo o uvoznih pogojih. Te informacije posreduje VURS-u, ta pa odloči, ali lahko potrdi zahtevane garancije na izvoznem veterinarskem certifikatu ali pa so za te garancije potrebne dodatne preiskave. Izvoz živali spremlja veterinarsko spričevalo v tretjo državo.

Za skupine živali, kot so prašiči in drobnica, pa je za prevoz in oddajo v klavni obrat namesto običajnega potnega lista potrebno dodati spremni list, ki velja za celotno čredo ali skupino. Živali, ki so najpogostejši udeleženci kot tovor v prometu na cesti, so klavne živali. Največ živali za proizvodnjo hrane za ljudi redimo na kmetijskih gospodarstvih in farmah, od tod pa morajo biti prepeljane v registrirane klavne obrate ali pa na zbirna mesta za izvoz v EU in tretje države. Najbolj številčno prevladujejo:

- govedo,
- prašiči,
- perutnina – piščanci in purani,
- drobnica,
- konji.

V zadnjem času pa so v porastu kunci.

Naslednja kategorija so tekmovalne in razstavne živali, ki so v času razstav in v sezoni tekmovanj vsakotedensko udeležene v cestnem prometu, kot predmet prevoza.

3.4 PRIMER PREVOZA ŽIVIH ŽIVALI – KONJA

Sam proces prevoza živih živali se začne že veliko pred dejanskim nalaganjem in vožnjo, najprej moramo vedeti namen te manipulacije, ki se med sabo lahko zelo razlikujejo - po vrsti živali in namenu, kam jo odpeljemo:

- v klavnico,
- na razstavo,
- sejem,
- tekmo,

- ali smo žival kupili ali prodali za namen reje,
- na zdravljenje.

Analiziramo prevoz konja pri nakupu živali za rejo in razplod. Kot smo že omenili, se prevoz začne takrat, ko se s prejšnjim lastnikom dogovorimo za ceno in pogoje nakupa živali, pa tudi za datum, kdaj naj bi žival odpeljali. Na dogovorjeni dan prevoza pridemo z voznikom na naslov, kjer se žival trenutno nahaja, zapeljemo v bližino hlevskih vrat - seveda vzvratno zaradi nalaganja, ki se izvaja preko zadnjih dvižnih vrat, kajti žival premalo poznamo, da bi si lahko privoščili daljšo manipulacijo, odvisno od naše moči.

V hlevu nam prejšnji gospodar žival odveže in jo na povodcu privede do vrat hleva, tam jo prevzamemo in nadaljujemo do prikolice. Če pride do zapleta, takoj ugotovimo, da žival še nikoli ni bila prepeljana in se upira jo je strah. Žival poizkušamo pomiriti jo ogovarjamo in gladimo, da se vsaj malo pomiri, nadenemo ji še dodatno jahalno uzdo z žvalo, ki nam poveča oblast in moč nad živaljo, vendar običajno neuspešno - žival obstane na zadnjih vratih. Že ko odhajamo na to vožnjo, vzamemo s sabo še daljši lonžirni povodec, ki služi ne za samo lonžiranje in trening konja, ampak je lahko tudi pripomoček pri nalaganju živali, privežemo ga na eno stran prikolice, gremo za konjem na drugo stran in ga rahlo napnemo, da se dotakne konjeve zadnjice, na povodcu voznik drži žival, mi pa še malo napnemo lonžirni povodec. Živalna prigovarjanje in gladenje uboga in gre na prikolico. Konja privežemo, namestimo zadnji prečni drog, da je med vožnjo žival varna in bolje zaradi stabilnosti priklopnika. Zapremo prikolico spredaj in zadaj, prevzamemo od prejšnjega gospodarja pogodbo s potrdilom o plačilu in identifikacijsko knjižico o poreklu in označitvi živali, ki je dokazni dokument za žival ob morebitni kontroli na cesti med samim prevozom.

Pot se začne in poteka precej umirjeno, če v prikolico namestimo polno mrežo sena, da je zaradi hrane manj stresa. Prispemo na naše dvorišče in sledil raztovor živali, malce s strahom odpremo prikolico na zadnji strani, kajti ob odpiranju se rado zgodi, da iz prikolice prileti kaka brca, in obenem preverimo, kako se žival počuti. Nato snamemo zadnji prečni drog, odpremo še sprednja vrata, odvežemo žival in ponudimo še korenček, ki ga konji obožujejo za posladek, da nam olajša raztovor.

Žival na povodcu potisnemo vzvratno, še prej pa jo malo pogladimo, da pridobi zaupanje in gre kot po maslu. Sledi namestitev v hlevu, da si žival oddahne od prevoza, potem pa še pranje prikolice, da preprečimo prenašanje morebitnih bolezni, plačamo prevoz in zadeva je zaključena. Vse prej opisano predstavljamo še z diagramom za lažjo predstavo poteka celotnega procesa, za individualni primer prevoza.

Slika 6: Diagram procesa opravi
(Vir: Lastni)

Včasih so ljudje vse svoje poti opravili peš, kasneje pa s pomočjo najrazličnejših vozov, ki so jih vlekle živali po poljskih in makadamskih poteh, tako so tudi živali zamenjale svoje bivališče na podoben način. Že pred tisočletji je človek udomačil nekaj vrst živali, te so pomenile za človeka vir hrane in delovno silo. Glede na takratni razvoj pa do razvoja avtomobilizma so bile živali tista glavna pogonska sila za prevoz ljudi in tovora pa tudi za delo na poljih. V starih časih je bilo premikanje živali mogoče le tako, da je kmet, ko se je dogovoril za nakup ali pa prodajo živali, odšel ponjo peš, s sabo je vzel samo oglavnik in povodec za žival, da jo je lahko prignal domov. Te razdalje so bile bistveno krajše in so vzele veliko časa, zato je skoraj vsaka hiša imela kakšno žival, da je bila ljudem v pomoč.

Malce premožnejši so si pomagali tudi tako, da so odšli po žival z vozom, pa ne glede ali so vanj vpregli konja, vola ali pa kravo in potem za voz privezali tisto žival, ki so jo kupili. Manjše živali, kot je perutnina, kunci, manjše teličke in pa majhne pujske, so pa dali v lesene zaboje (kurnike) in potem na voz. Perutnino in kunce so prevažali v majhnih kletkah, narejenih iz lesa, in to na kolesu. Skratka če malce povzamemo, so bile živali tako prevozno sredstvo, kot tudi tovar, ki je moral svojo pot do drugega lastnika premagati kar s pomočjo svojih nog.

Ravno zato so bile razdalje od enega lastnika k drugemu čim krajše, zakoli so se še do prejšnjega desetletja izvajali doma, kar je bila po eni strani prednost, ki je omogočala manjše stroške in manjšo verjetnost za prenos nalezljivih in kužnih bolezni.

3.5 ZUNANJA OSKRBA V OSKRBNI VERIGI

Kot v vsaki gospodarski dejavnosti je tudi v kmetijstvu vedno bolj prisotna zunanja oskrba, smiselna je predvsem za dela, ki jih opravljamo samo nekajkrat na leto, ali pa določena dela, ki se vedno opravljajo samo enkrat letno. Poglavitni dejavnik za odločitev zunanja oskrba da ali ne, je cena stroja, prostor, ki ga ta stroj ali naprava zavzame in strošek vzdrževanja s katerim bi določeno delo opravili.

Izvajalci zunanje oskrbe so tako imenovani strojni krožki, ki delujejo lokalno, so pa združeni v Zvezo strojnih krožkov Slovenije. Strojni krožki so organizirani v skladu z Zakonom o društvih (ZDru-1, Uradni list RS, št. 61/06) in v pravnem prometu, v skladu s tem zakonom, uporabljajo ime »Združenje za medsosedsko pomoč – strojni krožek«.

Najpogosteje uporabljene storitve zunanje oskrbe so:

- setev,
- žetev koruze in žit,
- baliranje sena in slame,
- prevozi živali.

Člani strojnega krožka so fizične osebe, nosilci ali pa člani kmetijskih gospodarstev. Vodstvo skrbi za informiranje članov in organizacijo opravljanja storitev, storitve pa v pravnem, davčnem in finančnem smislu potekajo neposredno med naročnikom in izvajalcem storitve po ceniku za določeno delo. Strojni krožki so nepogrešljiv del kmetijstva, v Sloveniji. Izvaja se kot dopolnilna dejavnost na kmetiji. Trenutno je 6018 kmetij vključenih v 45 strojnih krožkov, ki pokrivajo območje celotne države.

Opravljanje storitev med kmetijskimi gospodarstvi je po Zakonu o dohodnini (ZDoh-2, Uradni list RS, št. 117/06) in pod pogoji ustreznega pravilnika oproščeno plačevanja dohodnine. Oprostitev velja za opravljanje kmetijskih in gozdarskih storitev (po standardni klasifikaciji dejavnosti), ko se opravlja za drugo kmetijsko gospodarstvo. To je lahko kmetija (nosilec dejavnosti je fizična oseba) ali pa pravna oseba, ki je registrirana za kmetijsko ali gozdarsko dejavnost (d. d., d. o. o., s. p. in podobno). Oprostitev ne velja za druge primere, npr. za opravljanje komunalnih storitev (npr. zimska služba) lokalnim skupnostim. Oprostitev velja do višine 420 €/ha kmetijske zemlje, vendar največ do 20 ha površine in 85 €/ha kmetijskega zemljišča (največ do 30 ha). Podrobno te pogoje določa »Pravilnik o pogojih za oprostitev plačila dohodnine od prejemkov iz med sosedске pomoči med kmetijskimi gospodarstvi v okviru strojnih krožkov« (Uradni list RS, št. 141/06). Cene storitev se oblikujejo na trgu, ne smejo pa presegati cen, določenih v »Katalogu stroškov kmetijske in gozdarske mehanizacije« (Vir: www.s-k.si/davki.html.)

Pomembna dejstva so, da oprostitev plačevanja dohodnine za storitve v okviru strojnega krožka veljajo za kmetijske in gozdarske storitve za kmetijska gospodarstva, katerih nosilci so fizične osebe (kmetije) ali pa pravne osebe, ki so registrirane za kmetijsko ali gozdarsko dejavnost. V odločitvi za dopolnilno dejavnost na kmetiji, ki ji botruje premislek o zagotovitvi zadostnega dohodka za naslednjo generacijo, so po navadi vpete cele družine. Dopolnilna dejavnost na kmetiji ni osnovna dejavnost, je pa lahko v povezavi s kmetijo, vezana na strojne usluge ali pa na izdelavo končnih izdelkov v prehranski verigi. Za tako odločitev so potrebni pogum, vztrajanje, trdo delo in tudi nekoliko sreče. A v odločitev je treba verjeti, začeti nekaj novega, drugačnega, a tudi marsikaj spremeniti v glavi (Vir: kmeckiglas.com.)

Glavna naloga strojnih krožkov je organizacija medsosedske pomoči v obliki storitev s stroji in delovno silo. Na ta način se racionalizira uporaba kmetijske tehnike, znižajo stroški njihove uporabe in je tako boljši ekonomski položaj na kmetijah. Glede na število kmetij, je v strojne krožke vključenih okoli 10 odstotkov kmetij. Če pa članstvo primerjamo s številom naložbeno sposobnih oz. tržno aktivnih kmetij, je pa vključenih med 25 in 30 odstotkov kmetij. Podatki o zabeleženih opravljenih urah kažejo, da je vsak član v povprečju opravil 25 ur storitev letno. Na prvi pogled je to malo, a skupaj je to 150.000 ur, kar pa pomeni prihranek 270 traktorjev, ki jih kmetom ni bilo treba kupiti oz. so imeli na sodoben način izvedena kmetijska opravila tudi tisti, ki si zmogljive, sodobne, a tudi drage tehnike ne morejo privoščiti. Spodbujanje opravljanja storitev v okviru strojnih krožkov, pridobivanje novih članov in iskanje novih priložnosti na trgu ostajajo prve naloge strojnih krožkov v prihodnjih letih.

Urejeno davčno vprašanje je seveda predpogoj, da lahko organizirane oblike medsosedske pomoči sploh obstajajo, v tem smislu je zakonodajalec uredil stvari na ustrezen način. Vse se ne začne pri denarju, a se lahko marsikdaj konča. Nekaj v strojne krožke vloženega javnega denarja se namreč državi bogato povrne v boljšem ekonomskem položaju kmetij. Stabilnejše stanje pri pomoči, ki jo strojnemu krožkom nudijo javne službe, predvsem Kmetijska svetovalna služba v okviru Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije in Zavod za gozdove Slovenije, saj se zbornica zaveda pomena strojnih krožkov in podpira njihovo delovanje, posebej na območjih, kjer so sodelavci zavoda (podobno kot kmetijski svetovalci) vključeni v delo s strojnimi krožki (Vir: kmeckiglas.com.).

Je pa možno več del oddati v zunanjo oskrbo, vendar bi po grobi oceni to stalo več, kot bi bilo možno iztržiti za pridelke in prodane živali.

Pod imenom Strojna skupnost kupujemo dražje stroje na način, ko več kmetijskih gospodarstev kupi in vzdržuje en stroj. Tako so vsi solastniki in hkrati uporabniki, kar je cenovno ugodneje. Ta oblika ima pa slabo stran, kajti vsi se vedno ne držijo dogovora ali pogodbe in ne spoštujejo obveznosti do skupne lastnine, pa še

vremenska dogajanja niso vedno naklonjena in kdo od solastnikov lahko ne pride na vrsto za uporabo stroja.

4 INFRASTRUKTURA V KMETIJSTVU

Kot v vseh ostalih gospodarskih dejavnostih je tudi v kmetijstvu za delovanje in oskrbo ključnega pomena prometna infrastruktura. Povezuje vse udeležence od vil do vilic v samooskrbi s hrano. Razlika je v tem, da je večina teh povezav makadamska in kolovozna in tudi gradnja z vključenim vzdrževanjem je v veliki meri v breme uporabnikov, tako finančno kot tudi z fizičnim delom. Z infrastrukturo ravnamo v skladu dobrega gospodarja in tudi plačujemo prispevek za vzdrževanje in gradnjo teh prometnic, kar je po zakonu obvezno in se navezuje na velikost kmetijskih površin.

Problem na tem področju je pa možnost uporabe v rekreativne namene, namreč nemalokrat vidimo:

- jahače,
- motoriste,
- mladino z avtomobili,
- rekreativne sprehajalce,
- tekače ...

Ti udeleženci uničujejo naše delo in trud tudi na privatnih poljedelskih površinah. To je zelo moteče, pa ne zaradi same uporabe, ampak je prisoten tudi okoljski dejavnik, kajti vsi odpadki in povzročena škoda ostanejo na naših površinah. Taki uporabniki si privoščijo tudi krajo, uporabo privatnih njivskih, travniških in gozdnih površin, kjer še dodatno povzročajo škodo na pridelkih, površinah in v gozdu, kar dodatno vpliva na trenutno slabo situacijo v kmetijski dejavnosti. Obširneje je opisana cestna povezava kot infrastrukturni element. Ostala infrastruktura pa je:

- električna napeljava,
- vodovod,
- razbremenilni sistem – odpadne vode.

Vse to povezuje gospodarstvo v celoto. Električna napeljava poganja motorje za pogon strojev in naprav, kot so razni mešalniki, drobilniki, mlini, sušilne naprave za seno in žita, osvetljuje delovne in skladiščne prostore in jih hladi ali pa ogreva. Vodovod ima funkcijo avtomatskega napajanja živali in funkcijo čiščenja, kar je najpomembnejši dejavnik pri mlečni proizvodnji in pri vzdrževanju strojev in naprav s parnimi čistilci.

4.1 RAZBREMENILNA LOGISTIKA

Za razbremenilni sistem na našem kmetijskem gospodarstvu v kmetijski namen imamo jame za gnojevko in jame za odcedne vode pod skladiščem gnoja, katerih velikost je določena z nitratno direktivo glede na število glav velike živine, ki je določena po normativu. Ta normativ je preračunan glede na vrsto in velikost ali starostno obdobje živali, se pa povezuje tudi z velikostjo obdelovalnih površin, na katerih te odpadne vode in gnojnico porabimo za dognojevanje.

Razvoz organskega gnoja in gnojevke poteka v skladu s pravilnikom za organska gnojila in je omejen na temperaturo, vremenske pogoje in letne čase. Razvoza ne sme biti pozimi, v prevročem in preveč mokrem vremenu, zato morajo biti kapacitete teh skladiščnih prostorov velike toliko, da zadostijo skladiščenju za dobo pol leta. Razvoz poteka s trosilniki živinskih gnojil in s cisternami.

Odstranjevanje – odvoz embalaže sredstev za varstvo rastlin poteka enkrat letno, po navadi v pozno jesenskem času, ko se poljedelska sezona že zaključuje. To nevarno embalažo hranimo celo sezono v za to predvideni zaklenjeni omari, ki preprečuje stik z nepooblaščenimi osebami in neželeno uporabo.

Veliko količino odpadka predstavlja odpadna plastična folija balirane trave in vreče umetnih gnojil. Tovrstni odpadek ne sodi med klasične odpadke, ampak vse sproti tedensko odpeljemo v zbirni center ločenega zbiranja odpadkov.

Vračljivo embalažo predstavljajo na našem gospodarstvu palete, boks palete in big-bag vreče, katere ob ponovnem nakupu vzamemo s sabo in prihranimo strošek kavicije.

4.2 VZDRŽEVANJE POLJSKIH POTI

Infrastrukturo je potrebno vzdrževati, kajti teren, ki je namenjen kmetijski uporabi, mora prenesti tovore tudi nad deset ton. Novih poljskih prometnic v našem okolju ne gradimo, jih je pa treba glede na vse večjo nosilnost modernejših traktorskih priklopnikov in vse večje hitrosti dodatno utrjevati in nasipati. Vzdrževalna dela po navadi potekajo v zgodnjem spomladanskem času, ko tla odmrznejo in se posedejo, naslednji vzrok za izvedbo teh del spomladi je pa še dokaj umirjen čas pred glavno sezono rednih del na njivah in travnikih in pa po končanem delu v gozdovih, ki po navadi potekajo od novembra pa tja do konca marca. Med redna dela sodi tudi čiščenje odvodnih kanalov, če ti obstajajo, in pa urejanje poti po večjem deževju, da na razmočenem terenu ne nastanejo udarne jame in luže.

Dolžnost uporabnikov pa je tudi ob deževnem vremenu. Če imamo nujna dela na kmetijskih površinah, moramo za sabo počistiti odvečno zemljo, ki se oprime na

pnevmatike vlačilca in priklopnika, kar zahteva tudi novi prometni zakon za uporabo cestne infrastrukture. Letos spomladi smo ob rednem vzdrževanju naredili nekaj slikovnega materiala za lažjo predstavbo poteka del v lastni režiji, na ravni vaške skupnosti in vseh uporabnikov – lastnikov kmetijskih zemljišč. Material za ta dela nabavi in dostavi občina, kajti te poti spadajo v njen resor in je naša dobra volja, da urejamo te poti sami, kar predstavlja naslednji članek.

Zgornji Brnik: Krajan, predvsem kmetje iz vasi Zgornji Brnik, so pred kratkim na delovni akciji, ki sta jo podprli Občina Cerklje in vaška skupnost, urejali poljske poti. V akciji je sodelovalo petnajst domačinov, od tega jih je osem s traktorji vozilo gramoz. Uredili so šest kilometrov poti, za to pa so porabili okrog sto kubičnih metrov gramoz, ki ga je prispevala občina. Poti so naprej zravnali in jih uredili za nasipanje in ravnanje gramoz z buldožerjem, nato pa so gramoz utrdili še z valjarjem. Vsa dela so potekala udarniško (Vir: gorenjskiglas.si).

Skratka, s traktorskim drobilcem kamenja obdelamo zgornjo plast zemlje in pri tem zdrobimo vse debelejše kamne, tako da se podlaga lažje utrdi in veže, kot posipni material za makadamske ceste ali gozdne poti. Ponovno uporabljen material pomeni prihranek in obenem razbremenitev okolja, saj ga ni potrebno prevažati na smetišče, kar je reciklaža makadamskih poti. V Sloveniji imamo še veliko makadamskih poti, ki so potrebne stalnega vzdrževanja. Po vsakem večjem deževju so še posebno razrite. To velja tudi za kmečke poti med obdelovalnimi površinami in gozdne ceste. Z uporabo drobilca kamenja jih lahko zelo dobro popravimo. S traktorskim drobilcem večkrat obdelamo površino ceste, tako da dobimo želeno strukturo materiala. Tako pripravljeno pot z grederjem poravnamo, zavaljamo in s tem utrdimo. Daljši rok uporabe dosežemo z urejenim odvodnjavanjem. Z uporabo posebnih ekoloških veziv, s katerimi utrdimo material, pa se rok uporabe še dodatno podaljša v nekaj let (slovid.com petric, d. o. o.).

Pomemben dejavnik kakovosti za dolgoročno uporabo makadamskih poljskih poti je pravilna uporaba. Če je le mogoče, se izogibamo uporabi v mokrem vremenu in na koncu zime, kadar se površina poti tali in mehča. Tako lahko povzročimo največ nepopravljive škode, takrat nastane največ luž, blata in kolesnic. V pravilno uporabo pa spada tudi vožnja, kajti če zapeljemo v lužo, ko je v njej voda in zmehčano blato, ki veže granulate se zgodi izmet granulativ in blata, s tem pa se povečuje luža, kar povzroči še več škode za prevoznost in nosilnost poti. Pravilna vožnja po mokrem makadamu naj bi bila bolj upočasnjena, ker s tem ne poškodujemo vezave utrjenega terena poti, kjer so pa že nastale luže, se jim izognemo in če je le mogoče vozimo po robovih luž in s tem zmanjšujemo izmet materialov, hkrati pa s silo koles in težo vlačilca utrijemo rob luže, kar prepreči večanje lete.

Slika 7: Stanje kolovozne poljske poti pred vzdrževanjem
(Vir: Lastni)

Kolovozi na sliki kar kličejo po popravilu in dodatnih ojačitvah.

Slika 8: Prikaz ročnega dela v podporo strojnemu
(Vir: Lastni)

Ob pomoči človeške sile poteka strojno delo hitreje in bolj usklajeno.

Slika 9: Dodatno planiranje in utrditev
(Vir: Lastni)

Pomoč ljudi z ročnim orodjem, ki preprečujejo izmet materiala v obdelovalno zemljo in travnate površine, kjer bi nasuti material povzročal škodo pri košnji in žetvi.

Slika 10: Ponovno nasutje materiala

(Vir: Lastni)

Za boljšo in dolgotrajnejšo utrditev smo nasuli in utrdili še eno plast materiala, slika lepo prikazuje natančno strojno nasutje, za kar mora biti traktorist izurjen do potankosti, da ne nastanejo grbine.

4.3 KMETIJSKA VOZILA NA JAVNI CESTI IN NOVOSTI ZAKONA O VOZILIH IN VOZNIKIH

V Sloveniji imajo uporabniki kmetijskih vozil v uporabi veliko število teh vozil, gledano na število prebivalcev ali površino kmetijskih površin. Vendar je velika večina teh vozil stara, tehnično neustrezna in s stališča varnosti neustrezno opremljena. Nekaj tisoč traktorjev je neregistriranih. Stanje se odraža v žalostni statistiki, saj je v zadnjih desetletjih kljub razvoju prometa v povprečju še vedno umrlo letno preveč ljudi. Posebej problematična je varnost pri uporabi traktorjev izven javnih cest. Stanje je tako akutno, da so se pripravljavci nove prometne zakonodaje odločili, da v predlog Zakona o motornih vozilih uvrstijo določila, ki zahtevajo minimalno varnostno opremo:

- kabina/lok,
- zavore,
- krmilni mehanizem,
- svetlobna telesa.

To je obvezno tudi za vlačilce, ki se uporabljajo izven javnih cest, kjer je največ nesreč ali se zgodijo skoraj vse nesreče s smrtnim izidom. Po novem prometnem zakonu tudi ni mogoče vlačilca/traktorja registrirati ali podaljšati registracije brez vozniškega dovoljenja kategorije F, kar bo verjetno doprineslo k selekciji voznikov ali pa morajo lastniki teh vozil določiti uporabnika – traktorista.

Traktor je motorno vozilo, konstruirano tako, da vozi, vleče ali potiska traktorske priključke in se uporablja za njihov pogon ali za vleko priklopnega vozila. Traktorski priključek je zamenljiv vlečni stroj ali zamenljivo orodje za opravljanje kmetijskih, gozdarskih in drugih del, ki ga vleče, potiska ali nosi traktor na tritočkovnem priklopu, ki ga uravnava hidravlični sistem traktorja, npr:

- obračalnik,
- trosilnik,
- nakladalni priklopnik,
- gozdarski traktorski priklopnik,
- škropilnica,
- cisterna.

Kot traktorski priključek se šteje tudi traktorski priklopnik, katerega največja dovoljena masa ne presega 5 ton, njegova hitrost pa je konstrukcijsko omejena na največ 30 km/h.

Ta zakon ureja pogoje za dajanje motornih in priklopnih vozil na trg, njihovo registracijo in udeležbo v cestnem prometu in pri opravljanju kmetijskih ali gozdarskih del, pogoje za opravljanje nalog tehničnih služb, strokovnih in registracijskih organizacij, vodenje zbirk podatkov o vozilih in nadzor ter dostop do informacij o popravilu in vzdrževanju vozil.

Vozila za namen kmetijstva v cestnem prometu morajo biti označena. To so traktorji in traktorski priklopniki, ki morajo biti označeni z eno registrsko tablico. Traktorji zunaj cestnega prometa se uporabljajo za opravljanje kmetijskih ali gozdarskih del, imeti morajo varnostno kabino ali lok in druge brezhibne predpisane dele. Če so na traktorju vgrajeni varnostni pasovi, morajo biti voznik in potniki pripeti, kot je predpisano v navodilih za uporabo. Na traktorju smejo biti vgrajeni samo homologirani deli, če se zanje zahteva homologacija. Zakon nalaga naslednje kazni osebam, ki ne spoštujejo obvezne opreme za tehnično brezhibnost vozil:

- Z globo 400 € se kaznuje za prekršek voznik, ki za opravljanje kmetijskih ali gozdarskih del uporablja traktor, ki nima varnostne kabine ali loka, ali kabina ali lok nista homologirana ali atestirana v skladu s predpisi, ki so veljali pred 1. majem 2004. Enako se kaznuje tudi lastnik traktorja, ki da takšen traktor v uporabo.
- Z globo 100 € se kaznuje za prekršek voznik, ki za opravljanje kmetijskih ali gozdarskih del uporablja traktor in nima predpisanih delov ali opreme, razen varnostnih naprav iz prejšnjega odstavka, ali če ne delujejo brezhibno ali če ni pripet na predpisan način. Enako se kaznuje tudi lastnik traktorja, ki da takšen traktor v uporabo, in potniki, ki niso pripeti na predpisan način.
- Z globo 400 € se kaznuje za prekršek posameznik, ki vgradi v traktor del v nasprotju z drugim odstavkom tega člena. Enako se kaznuje tudi lastnik traktorja, če ni sam opravil te vgradnje.

- Z globo 4000 € se kaznuje za prekršek pravna oseba, samostojni podjetnik posameznik ali posameznik, ki samostojno opravlja dejavnost, ki ravna v nasprotju z drugim odstavkom tega člena, njihova odgovorna oseba pa z globo 400 €.

Zakon o cestah zahteva in prepoveduje tudi:

- zahtevano oddaljenost pri oranju (1 meter vzporedno s cesto in 4 metre prečno na cesto);
- prepovedi vleke hlodov, orodja itn.;
- onesnaženje cest.

Zakon določa uporabo posebne opozorilne rumene rotacijske luči tudi za traktorje, ki imajo nameščen nošen traktorski priključek, če njegov zadnji rob sega več kot 1,5 m od zadnjega roba traktorja (do sedaj le za traktorje s priključkom, širšim od traktorja). Zakon pravi, da mora biti v tem primeru na zadnjem delu nameščena dodatna posebna opozorilna luč. Ta določba se nanaša predvsem na nošene tri- in večbrazdne pluge, saj z njimi voznik pri zavijanju zapre pot vozilom na drugem voznem pasu.

(Vir: Zakon o motornih vozilih Ur. l. RS, št. 106/2010 in Zakon o cestah, Ur. l. RS, št. 109/2010)

5 PREDLOGI IN ZAKLJUČEK

V nalogi je že v vsakem poglavju delno opisana rešitev za problem nerazvitosti zdajšnjih kmetijskih gospodarstev. Ta problem je mogoče odstraniti z upoštevanjem vseh obstoječih in novih programov razvoja, ki jih Ministrstvo za okolje, Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja in Kmetijsko gozdarska zbornica s svetovalno službo ponujajo v razpisih, za sredstva iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. Za naše gospodarstvo, ki je zaradi prevelike tradicionalnosti na področju miselnosti poslovanja prejšnje generacije zaostalo preveč, je to prilagajanje še nujnejše in tudi nudilo bo večji preskok v razvoju, to je pa velik zalogaj ob delu samem. Trženje in konkurenčnost našega kmetijskega gospodarstva bi bilo mogoče povečati z:

- dopolnilna dejavnostjo na kmetiji;
- ureditvijo vseh pogojev za pridobitev certifikatov v skladu z normativi bio pridelkov;
- povečanjem prodaje na domačem dvorišču in prek spletne strani;
- z končanjem projektov, ki so že zastavljeni v zvezi z javno prodajo mesnih izdelkov;
- z uvedbo košarice sezonske zelenjave.

V zvezi z ukrepi, za prestrukturiranje in prenovo kmetij, gozdarstva ter živilsko predelovalne industrije, ki pripomorejo k razvoju in urejanju podeželja ter k ohranjanju kmetijstva in spodbujajo okolju prijazno kmetijsko prakso pa je treba sprejeti vsaj še naslednje štiri ukrepe:

- posebne premije za bike in vole;
- dodatna plačila za ekstenzivno rejo ženskih govedi;
- dodatek na ohranjanje živinoreje;
- plačila kmetijsko okoljske politike.

Prav tako je treba slediti ukrepom in razpisom ARSKTRP in Ministrstva za kmetijstvo in okolje :

- usposabljanja za delo v kmetijstvu in gozdarstvu;
- pomoči mladim prevzemnikom kmetij;
- posodabljanja kmetijskih gospodarstev;
- povečanja gospodarske vrednosti gozdov;
- dodajanja vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom;
- sodelovanja kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane.

Vse naštetu bo pripomoglo k razvoju, zmanjšanju stroškov, večji konkurenčnosti, ter kakovostnemu in inovativnemu trženju našega gospodarstva.

Obstoj manjših kmetijskih gospodarstev, ki so že v najemu ali pa propadajo, bi za državo predstavljali:

- ohranjanje okolja in podeželske krajine;
- povečanje samooskrbe s hrano;
- preprečevanje onesnaževanja okolja;
- nova delovna mesta – samozaposlovanje;
- zdravo, lokalno pridelano hrano.

Mislim, da je veliko dejstev, ki bodo koristna v praksi in bi vlila novo upanje za boljše delo. Ugotavljam pa, da sem se lotila zapletene teme in jo opisala, kar se da zanimivo in podkrepljeno s praktičnimi primeri in pripadajočo zakonodajo. Tema je široka in na več področjih prepletена.

Obsega obsežno zakonodajo, politiko razvoja, stalnega in hitrega razvoja, prilagajanja glede okolja in razvoja podeželja, ter zahteva strokovno poznavanje rastlinskega, živalskega in tehnološkega področja. Zahteva zelo veliko praktičnega znanja, poznavanja vremenskih razmer in nevšečnosti. Čeprav področje v praksi poznam, ni bilo enostavno smiselno in kvalitetno predstaviti te tematike.

Ugotavljam, da v nalogi strnjena dejstva, ne prispevajo samo namenu te naloge, ampak tudi lastnemu spoznanju, da so načrti za prihodnost kar obsežni. Problem zdajšnjega časa in zdajšnjih mlajših generacij je nepoznavanje prizadevanj za pridobitev vsakdanjih dobrin, ki so postavljene na mizo, saj je globalizacija izničila občutek povezanosti in obstoja človeka z zemljo in odvisnost njegovega življenja od nje. Ugotavljamo pa tudi, da postaja poklic kmetovalec zanimivejši zlasti zaradi podpore strokovnih služb, ki nam dajejo napotke in tudi sledijo opravljenemu delu, kajti če obstaja nekdo, ki nas spremlja in včasih malo pogleda pod prste, se za vse delo bolj zavzamemo in ga tudi dokončamo, kar nas motivira za vnaprej.

6 LITERATURA IN VIRI

Priročniki:

Priročnik za izvajanje navzkrižne skladnosti za kmetijska gospodarstva, str. 6, 7 in 47.

Zakonodaja:

(Vir. Uradni list RS – Zakon o zaščiti živali Ur. l. RS, št. 43/2007).

(Vir: Zakon o motornih vozilih Ur. l. RS, št. 106/2010 in Zakon o cestah Ur.l. RS, št. 109/2010)

Spletne strani:

www.mko.gov.si/zakonodaja_in_dokumenti, pridobljeno, 12. 5. 2012

www.arsktrp.gov.si, pridobljeno, 15. 5. 2012

www.zadruzna-zveza.si, pridobljeno, 18. 5. 2012

www.slovid.com/petric.d.o.o., pridobljeno, 10. 6. 2012,

www.s-k.si/davki.html, pridobljeno, 7. 6. 2012

Spletni časopisi:

www.kmeckiglas.com, pridobljeno, 3. 6. 2012

www.gorenjskiiglas.si, pridobljeno, 3. 6. 2012

KAZALO SLIK

Slika 1: Prikaz dovoljenja za uporabnike	9
Slika 2: Prikaz oskrbovalne verige	19
Slika 3: Prikaz obvestilne table na priklopniku	28
Slika 4: Prikaz priklopnika z zadnje strani	29
Slika 5: Pogled na sprednjo stran priklopnika (modernejša izvedba)	29
Slika 6: Diagram procesa opravil	33
Slika 7: Stanje kolovozne poljske poti pred vzdrževanjem	39
Slika 8: Prikaz ročnega dela v podporo strojnemu	39
Slika 9: Dodatno planiranje in utrditev	39
Slika 10: Ponovno nasutje materiala	40

KRATICE IN AKRONIMI

GERK – Grafična enota rabe kmetijske površine
MKO – Ministrstvo za kmetijstvo in okolje
ARSKTRP – Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja
VURS – Veterinarska uprava Republike Slovenije
KGZS – Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije
OMD – Območje z omejenimi dejavniki